

PYHÄJÄRVI-PIHTIPUDAS-KIURUVESI-HAAPAJÄRVI

Pihtiputaan Leppäkankaan tuulivoimahankkeen sähkönsiirron
uusien voimajohtolinjausvaihtoehtojen arkeologinen inventointi
2024

Janne Soisalo

Tilaaaja: Sitowise Oyj

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Sisällys

Perustiedot.....	3
Kartta inventoiduista uusista voimalinjavaihtoehtoista	5
Kohdekartta	6
Kohdeluettelo	6
Inventointi.....	8
Sähkönsiirron vaihtoehto A (itä).....	10
Sähkönsiirron vaihtoehto B (länsi)	19
Tulos	23
Lähteet.....	25
Kohdeluettelo	26
Uudet kohteet	37

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Kansikuva: Linjakäytävää Pyhäjärvellä Maaselänlahden eteläpuolella. Kuvattu lounaaseen.

Perustiedot

Alue Voimajohtolinjausten uudet vaihtoehdot, joissa on vaihtoehtoisia osuuksia. Inventoidut osuudet sijaitsevat pääosin Pyhäjärven ja Pihtiputaan kunnissa sekä hyvin pieneltä osuudelta Kiuruveden ja Haapajärven kaupunkien alueella. Arkistotutkimus ulottui 200 m etäisyydelle linjan molemmille puolille ja maastossa linja tutkittiin 200 m käytävässä, 100 m linjan molemmin puolin. Reittivaihtoehdot päättyvät pohjoisessa Pyhäjärvellä Pyhäsalmen taajaman itäpuolelle ja lännessä Pihtiputaalla Muurasjärven pohjoispuolelle. Suunniteltujen voimajohtolinjausten yhteispituus on noin 77 km.

Tarkoitus: Selvittää suunniteltujen voimajohtolinjausten alueen muinaisjäännökset ja muut suojeltavaksi katsottavat arkeologiset kulttuuriperintökohteet.

Maastotyö: 6.-11.5.2024.

Tilaja: Sitowise Group Oy ja Tuulikolmio Oy.

Tekijät: Arkeologitoimisto Aleksandria Oy. Maastotyö: Janne Soisalo. Raportti: Janne Soisalo ja Teemu Väisänen (kartat).

Aikaisemmat inventoinnit:

Pyhäjärvi: Mika Sarkkinen 1995 ja Hans-Peter Schultz 2021 sekä 2023

Pihtipudas: Timo Jussila 1996, Miikka Kumpulainen 2005 ja Ville Laurila 2013

Haapavesi: Niko Latvakoski 2011 ja Timo Jussila 2023

Tulokset: 100 m etäisyydellä linjoista (arkistotutkimuksen perusteella) tunnettiin entuudestaan 5 kiinteää muinaisjäännöstä (2 tervahautaa, 1 kivikautinen asuinpaikka, 1 esihistoriallinen pyyntikuoppakohde, 1 historiallisen ajan rajamerkki), 1 muu kulttuuriperintökohde (kivirakennelma) sekä 1 mahdollinen kiinteä muinaisjäännös (kalapato). Inventoinnissa löydettiin 12 uutta kiinteää muinaisjäännöstä (kivikautinen asuinpaikka, yhdeksän tervahautaa ja kaksi historiallisen ajan rajamerkkiä). Lisäksi mahdollisen kiinteän muinaisjäännöksen status muutettiin kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Alueelta löydettiin myös kaksi muu kulttuuriperintö kohdetta (historiallisen ajan asuinpaikka ja merkkipuukohde). Inventoinnin jälkeen 0–100 m etäisyydellä linjoista (200 m inventoidulla linjakäytävällä) tunnetaan 18 kiinteää muinaisjäännöstä (sm) ja 3 muu kulttuuriperintökohdetta (s). Kiinteät muinaisjäännökset sekä arkeologiset muut kulttuuriperintökohteet ovat suojeltavia kohteita. Näiden lisäksi havaittiin kaksi viime vuosikymmeninä autoitunutta tilanpaikkaa, jotka eivät ole suojelukohteita.

SÄHKÖNSIIRRON VAIHTOEHTO A (ITÄ)

Suluissa muinaisjäännösalueen lähimmän kohdan etäisyys linjaan:

Vaihtoehto A1 n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee, kiinteä muinaisjäännös: 3 Pyhäjärvi Maalahden perukka (0 m).

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vaihtoehto A2 n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteät muinaisjäännökset: 1 Pyhäjärvi Isonahonkangas 1 (45 m), 11 Pyhäjärvi Peninginmäki (45 m). N. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteä muinaisjäännös: 12 Pyhäjärvi Ruunakangas (72 m).

Vaihtoehto A3 n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteät muinaisjäännökset: 8 Pyhäjärvi Tuohikka-aho (0 m), 9 Pyhäjärvi Lamminvuori (29 m), 10 Pyhäjärvi Jokiperä (10 m). N. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteä muinaisjäännös: 2 Pyhäjärvi Ikosenkangas (58 m) ja muu kulttuuriperintökohde: 7 Kaakkomäki itä (52 m).

SÄHKÖNSIIRRON VAIHTOEHTO B (länsi)

Vaihtoehto B1 n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteät muinaisjäännökset: 4 Pihtipudas Lammintauslehto 2 (0 m), 5 Pihtipudas Olloven kalapato (37 m) ja 19 Pihtipudas Jokisuunkangas (0 m) sekä muu kulttuuriperintökohde: 20 Pihtipudas Lammintauslehto 3 (10 m). N. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsee, kiinteä muinaisjäännös: 6 Haapajärvi Ollovensaari (77 m).

Vaihtoehto B2 n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteät muinaisjäännökset: 13 Pyhäjärvi Rahinevankangas (43 m), 17 Pihtipudas Turkkiräme 2 (15 m) ja 18 Pihtipudas Turkkiräme (29 m) sekä muu kulttuuriperintökohde: 16 Pihtipudas Pyytniemi 3 (41 m). N. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsevat, kiinteät muinaisjäännökset: 14 Pihtipudas Pyytniemi (57 m), 15 Pihtipudas Pyytniemi 2 (57 m) ja 21 Pyhäjärvi Honkaniemi (50 m).

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 5/2024, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 5/2024. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja tallessa Arkeologitoimisto Aleksandria Oy: n kovalevyllä. Kuvat: J. Soisalo. Raportin kohdenumerot ovat epävirallisia ja tarkoitettu vain karttavitteiksi. Kaikki mittaukset on tehty Maastokartat sovelluksella ja niiden mittatarkkuus on +/- kolme metriä.

Arkeologitoimisto Aleksandria

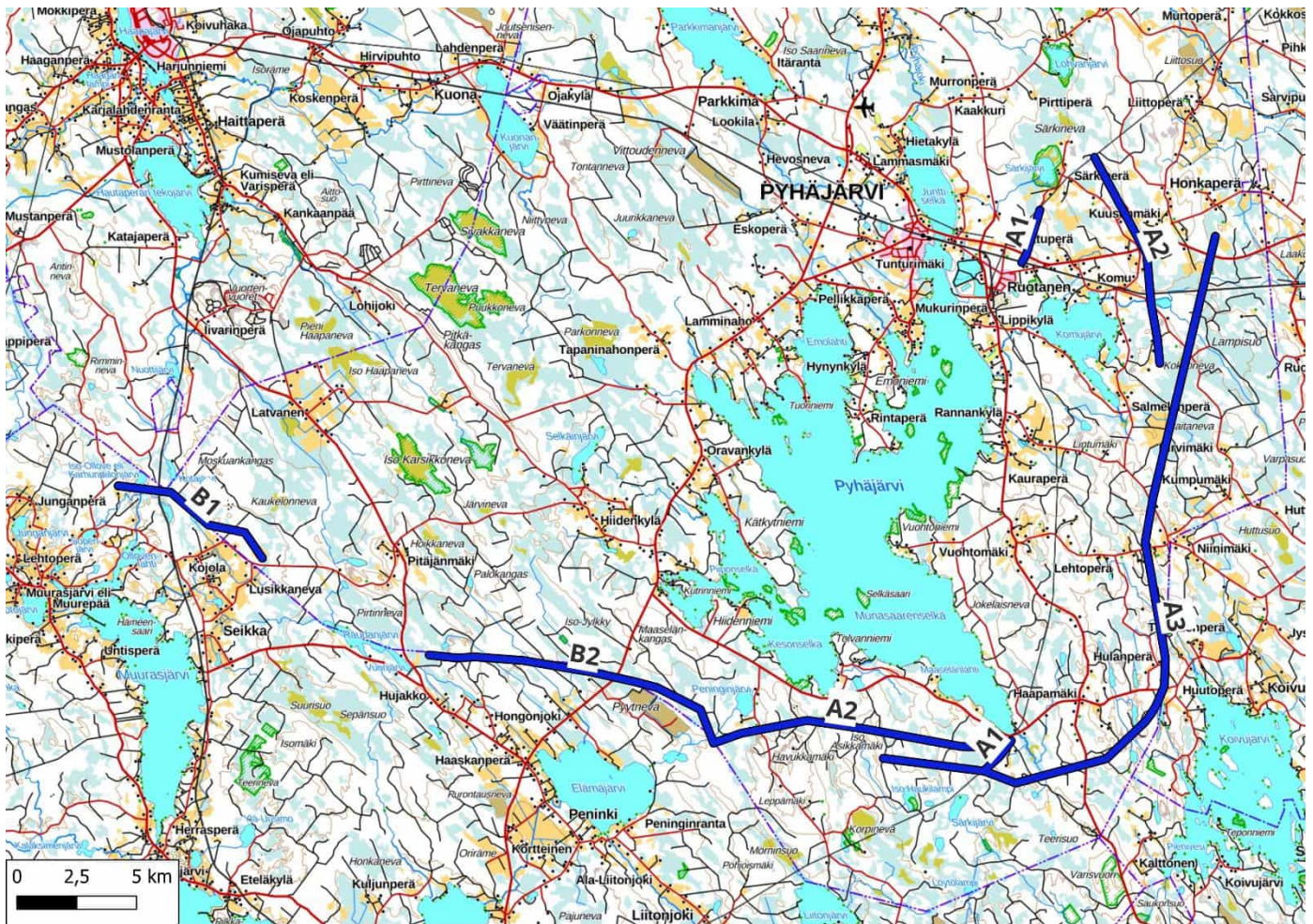
Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Kartta inventoiduista uusista voimalinjavaihtoehtoista

Kartta 1.

Karttaan merkittyjä uusien voimajohtovaihtoehtojen tunnuksia käytetään tekstissä ja raportti on jäsennelty niiden mukaan.

Arkeologitoimisto Aleksandria

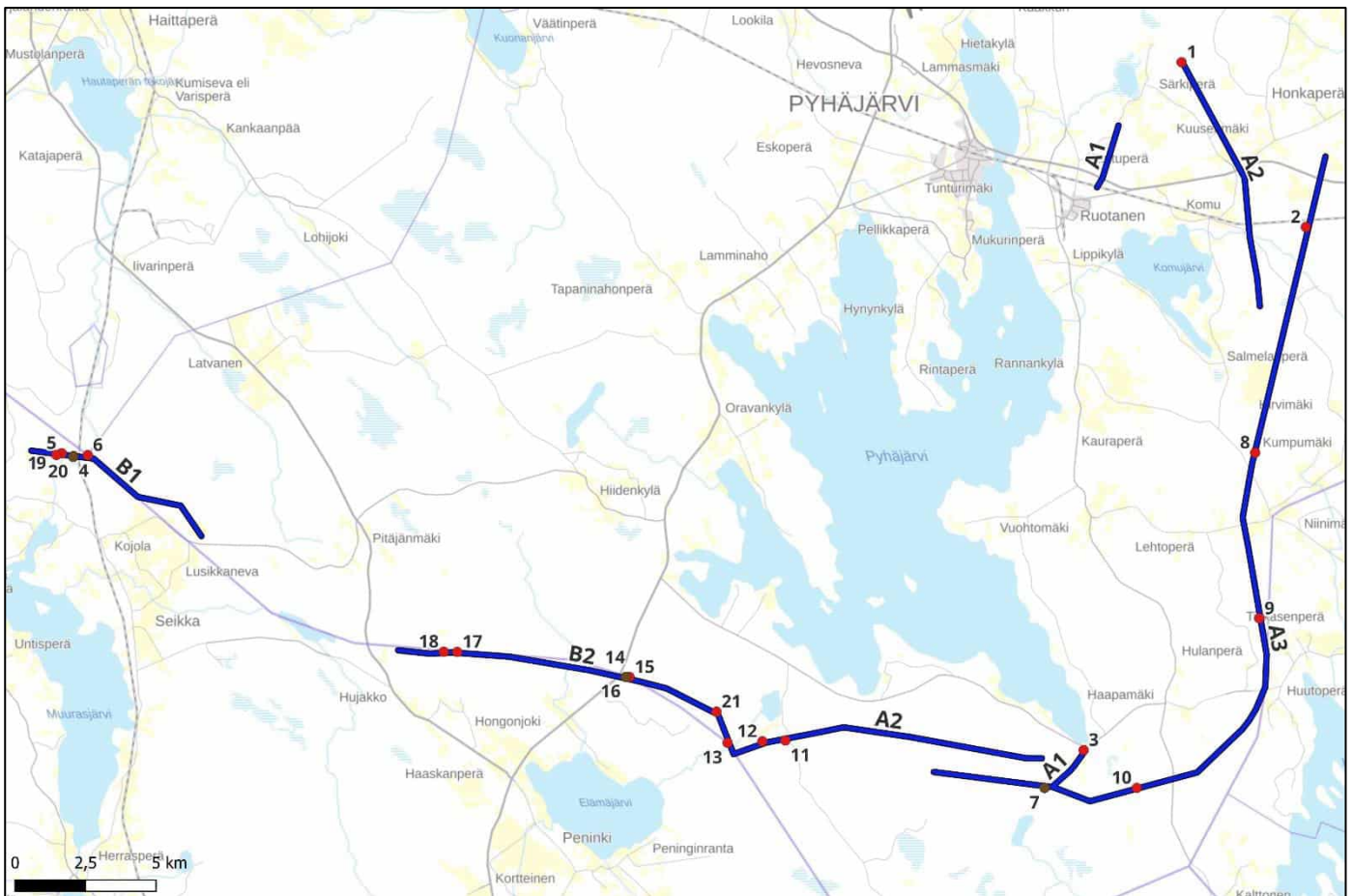
Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Kohdekartta

Kartta 2.

Kohdeluettelo

Selitykset:

NR: kohdenumero raportissa (raportin kohdenumerot ovat epävirallisia ja tarkoitettu vain karttaviitteiksi)

N E: kohteen koordinaattipiste, ETRS-TM35FIN koordinaatisto.

KUNTA: kohteen sijaintikunta

NIMI: kohdenimi

AJOITUS: kivik. = kivikautinen, esihist. = esihistoriallinen, hist. = historiallinen

LAJI: kohteen tyyppi

TUNNUS: muinaisjäännösrekisterissä käytetty kohdetunnus

ET. LINJASTA: Lähin etäisyys reittivaihtoehdon keskilinjasta.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

NR	N	E	KUNTA	NIMI	AJOITUS	LAJI	TUNNUS	ET. LINJASTA
KIIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET (suojelukohteita)								
1	7065390	456805	Pyhäjärvi	Isonahonkangas 1	hist.	tervahauta	1000043647	45 m
2	7059541	461212	Pyhäjärvi	Ikosenkangas	hist.	tervahauta	1000051328	58 m
3	7040980	453330	Pyhäjärvi	Maaselänlahden perukka	esihist.	pyyntikuopat	1000000319	0 m
4	7051415	417494	Pihtipudas	Lammintauslehto 2	kivik.	asuinpaikka	1000026347	0 m
5	7051518	417073	Pihtipudas	Olloven kalapato	hist.	kalapato	1000004713	37 m
6	7051448	417999	Haapajärvi	Ollovensaari	hist.	rajamerkki	1000018531	77 m
8	7051537	459417	Pyhäjärvi	Tuohikka-aho	hist.	tervahauta	uusi kohde	0 m
9	7045658	459561	Pyhäjärvi	Lamminvuori	hist.	tervahauta	uusi kohde	29 m
10	7039640	455216	Pyhäjärvi	Jokiperä	hist.	tervahauta	uusi kohde	10 m
11	7041321	442748	Pyhäjärvi	Peninginmäki	hist.	tervahauta	uusi kohde	45 m
12	7041296	441931	Pyhäjärvi	Ruunakangas	hist.	tervahauta	uusi kohde	72 m
13	7041241	440697	Pyhäjärvi	Rahinevankangas	hist.	rajamerkki	uusi kohde	43 m
14	7043572	437207	Pihtipudas	Pyyntiemi	hist.	tervahauta	uusi kohde	47 m
15	7043578	437215	Pihtipudas	Pyyntiemi 2	hist.	rajamerkki	uusi kohde	47 m
17	7044465	431108	Pihtipudas	Turkkiräme 2	hist.	tervahauta	uusi kohde	15 m
18	7044471	430630	Pihtipudas	Turkkiräme	hist.	tervahauta	uusi kohde	29 m
19	7051457	416884	Pihtipudas	Jokisuunkangas	kivik.	asuinpaikka	uusi kohde	0 m
21	7042342	440304	Pyhäjärvi	Honkaniemi	hist.	tervahauta	uusi kohde	50 m
MUUT KULTTUURIPERINTÖKOhteet (suojelukohteita)								
7	7039640	451943	Pyhäjärvi	Kaakkomäki itä	hist.	kivirakenteet	1000020961	52 m
16	7043579	437088	Pihtipudas	Pyyntiemi 3	hist.	asuinpaikat	uusi kohde	41 m
20	7051388	417485	Pihtipudas	Lammintauslehto 3	hist.	merkkipuut	uusi kohde	10 m

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Inventointi

Tuulikolmio Oy suunnittelee Pihtiputaan Leppäkankaan tuulivoimapuistoon liittyviä ulkoisia sähkönsiirtolinjauksia. Linjauksista toinen kulkee itään ja koilliseen: VE A Leppäkangas – Pyhäjärvi – Kiuruvesi Murtoperä, joka jakaantuu kolmeen eripituisen vaihtoehtoon VE A1, VE A2 ja VE A3. Toinen linjaus kulkee länsiluoteeseen: VE B Leppäkangas – Muurasjärvi – Kinnula Tiensuunneva. Tällä linjauksella inventoitiin kaksi eri pituista vaihtoehtoa VE B1 ja VE B2. Suurelle osalle linjauksista on tehty arkeologinen inventointi 2023 ja vuonna 2024 inventoitiin uusia linjausvaihtoehtoja, joita ei aikaisemmin ole inventoitu.

Vuonna 2024 inventoidut uudet linjaukset sijaitsevat Pyhäjärven ja Pihtiputaan kuntien sekä Kiuruveden kaupungin alueella. Lisäksi hyvin pieni osa inventoidusta alueesta kuuluu Haapajärven kaupunkiin. Hankkeen YVA-konsultti Sitowise Oyj tilasi arkeologisen inventoinnin Arkeologitoimisto Aleksandria Oy:ltä. Tässä inventoinnissa tutkittiin vain uudet aikaisemmin inventoimattomat osuudet. Arkeologi FM Janne Soisalo teki inventoinnin maastotyön, 6.-11.5.2024, työn kannalta hyvissä olosuhteissa. Lumet olivat juuri sulaneet alueelta ja näkyvyys maastossa oli pääsääntöisesti erinomainen. Joissakin varjopaikoissa oli vielä lunta, mutta sillä ei ollut merkitystä inventoinnin kannalta.

Inventoituja voimajohtolinjausten uusia vaihtoehtoja on yhteensä seitsemän. Sähkönsiirron vaihtoehto A (itä) sijoittuu Pyhäjärven etelä-, kaakkois- ja itäpuolelle. Kolmen uuden linjavaihtoehdon (VE A1) pohjoinen osuus, (VE A2 ja VE A3) pohjoispäätt sijaitsevat Pyhäsalmen taajaman itäpuolella ja niistä pisin (VE 3) jatkuu etelään Pyhäjärven kaakkoispuolelle, jossa se kaartaa länteen ja yhtyy (VE A1) eteläiseen osuuteen. Pihtiputaan Leppäkankaan tuulivoimapuistoon johtava (VE A2) eteläinen osuus sijoittuu Pyhäjärven eteläpuolelle. Pihtiputaan Leppäkankaan tuulivoimapuistosta länteen suuntautuva sähkönsiirron vaihtoehto B (länsi) jakaantuu kahteen osaan, joista pidempi (VE B2) alkaa tuulivoimapuistosta ja (VE B1) sijoittuu lännemmäksi Pihtiputaan Muurasjärven pohjoispuoliseen maastoon. Koska uudet linjavaihtoehdot kulkevat toisistaan poikkeavissa maastoissa ja niitä on useita, ne käsitellään raportissa yksittäin alkaen sähkönsiirron vaihtoehdon A linjoista.

Arkistotutkimus ulottui n. 300 m käytävän laajuudelle, eli n. 150 m linjojen kummallekin puolen. Maastossa linjat inventoitiin 200 m käytävänä (100 m linjojen kummallekin puolen), tarvittaessa myös kauempana sijaitsevia kohteita tai maastoja tarkistettiin. Etäisyys mitattiin linjasta lähimmän muinaisjäännöksen rajauksen kohtaan. Arkistotutkimuksen yhteydessä hyödynnettiin saatavilla olevia LIDARK-hankkeen tietoja, jossa hyödynnetään maanmittauslaitoksen tuottamaa Kansallisen laserkeilausohjelman (2020-) mukaista 5p/m2 laserkeilausaineistoa. Osana arkistotutkimusta tarkastettiin alueelta saatavissa olevat pitäjänkartat. Ne kuvaavat asutuksen levintää 1840-luvulla. Niiden perusteella tutkittavalla alueella ei tuolloin ollut asutusta, vaikka sen lähialueella olikin joitakin tiloja. Tätä vanhempia karttoja ei alueelta ole saatavissa.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suurin osa tutkittavasta alueesta on ollut veden peittämää nykyistä Itämeren edeltäneen Ancylusjärven aikana. Sen korkeimmat rantatasot ovat olleet 8800 eaa. Pyhäjärven itäpuolella noin 175 m korkeudella ja Pihtiputaalla Muurasjärven pohjoispuolisilla alueilla noin 182 m paikkeilla. Ancylusjärven vesi laski nopeasti ja 8200 eaa. sen pinnat ovat olleet Pyhäjärven itäpuolella noin 155 metrin korkeudella ja vastaavasti Pihtiputaalla noin 160 metrin tienoilla. Suurin osa inventoidusta alueesta on siis noussut vedestä 8000-luvulla eaa. Tähän aikaan Kaakkois- ja Etelä-Suomessa on ollut harvaa asutusta, mutta näin pohjoisesta sitä ei vielä ole löydetty. Inventoidulta alueelta voisi periaatteessa olla löydettävissä rantasidonlaisia mesoliittisen kivikauden asuinpaikkoja, jotka liittyvät Ancylusjärvivaiheeseen. Myös Muinais-Päijänne on ulottunut Pihtiputaalla inventoiduille alueille. Alueen nykyiset vesistöt ovat lähinnä puroja tai pieniä jokia. Pihtiputaalla on myös hyvin lyhyesti järvenrantaa.

Tutkimusalueutta tutkittiin silmämääräisesti maastoa havainnoiden niiltä osin, kuin se oli muinaisjäännösten löytymisen ja niiden rajaamisen kannalta järkevää. Tämän lisäksi uusia erityisesti esihistoriallisia asuinpaikkoja etsittiin tekemällä koekuoppia sopivilta vaikuttaviin maaston kohtiin. Tutkimusalueella olevien harvojen peltojen pintoja tutkittiin silmämääräisesti siinä määrin kuin se oli mahdollista, sillä monet pellot olivat kyntämättä. Maastotyö painottui arkeologisesti mielenkiintoisimmille alueille, joissa pyrittiin löytämään ennestään tuntemattomia kaikkien eri aikakausien muinaisjäännöksiä. Ojitetut suot ja suometsät tarkastettiin vain pistokoeluontoisesti, ellei ollut mitään erityistä syytä, jonka vuoksi niitä olisi ollut järkevää käydä tarkemmin läpi. Käytännössä kaikki arkeologisesti mielenkiintoisilta vaikuttavat maastot tarkastettiin inventoinnin aikana.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Sähkönsiirron vaihtoehto A (itä)

Sähkönsiirron vaihtoehdot A1 (uusi pohjoinen osuus) ja A2 (uusi pohjoinen osuus)

Kartta 3.

Vaihtoehto A1 (uusi pohjoinen osuus)

Tutkittava alue sijaitsee Kettuperän alueella (Kartta 3). Se sijaitsee noin 155–168 metrin korkeuksilla. Linja kulkee kahden loivan moreenista koostuvan kankaan, Olkkosen ja Kettukankaan ylitse. Kankaiden välinen osuus sekä alueen päät ovat alavaa ja ojitettua talousmetsää.

Tutkittava on kokonaisuudessaan ollut esihistoriallisena aikana Itämeren edeltäneen Ancyliuksen peittämää, jonka korkeimmat rannat sijaitsevat alueella noin 175 metrin korkeudella. Alue on paljastunut veden alta Ancyliuksen laskuvaiheen aikana, jolloin vedenpinta laski hyvin nopeasti. Tästä syystä mahdolliset asuinpaikat olisivat olleet hyvin lyhytaikaisia. Esihistoriallisten asuinpaikkojen löytyminen alueelta on epätodennäköistä myös kankaiden loivien maastonmuotojen ja kivisyyden takia.

Arkeologitoimisto Aleksandria

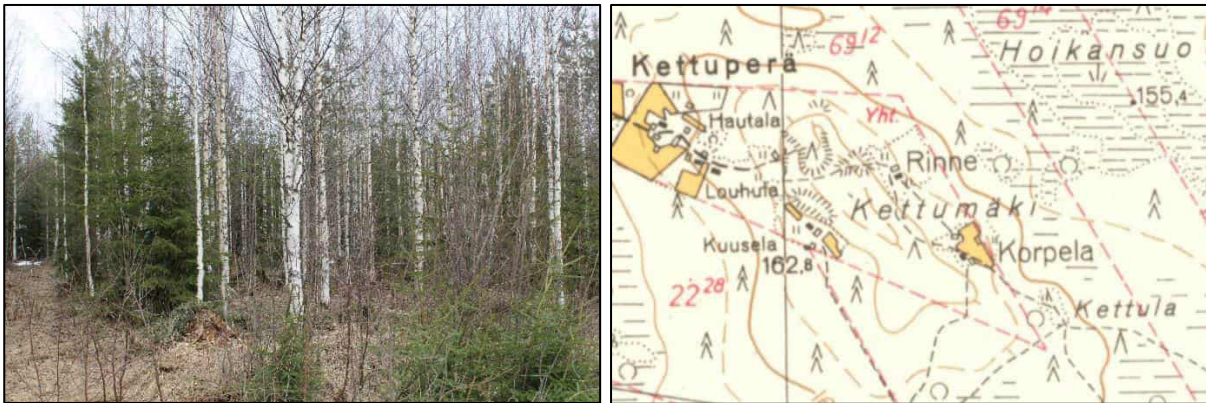
Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Inventoitavalta alueelta voisi olla löydettävissä lähinnä historiallisen ajan muinaisjäännöksiä, sillä Pyhäjärvellä on ollut pysyvää asutusta ainakin 1500-luvulta lähtien. Alueen rinnevarjostus- ja pitäjänkartat tarkistettiin, mutta niistä ei löytynyt viitteitä mahdollisten muinaisjäännösten sijoittumisesta alueelle. Kettukankaalla linjauksen sisällä on kaksi autioitunutta talonpaikkaa, jotka on merkitty vuonna 1964 laaditulle peruskartalle. Nimeltään talot olivat Rinne ja Korpela. Taloja eikä niiden pihoja tai peltoja ole enää merkittynä nykyisellä kartalla. Rakennukset on purettu ja muutenkin vanhat tontit on siistitty. Talot lienevät autioituneet joskus 1900-luvun loppupuolella. Nykyisin niiden pihapiirit ovat metsittymässä, mutta ne erottuvat tasaisuuden ja kasvillisuutensa puolesta hyvin maastossa. Tutkittavaa aluetta tarkastettiin maastossa lähinnä kankaiden osalta. Alavissa kankaita ympäröivissä metsissä käytiin vain pistokoeluontoisesti. Tutkitulta alueelta ei löydetty kiinteitä muinaisjäännöksiä eikä muita arkeologisia suojelukohteita.

Vasemmalla: Yleiskuva Kettukankaan eteläpuolelta kuvattuna länteen. Oikealla: Ote vuoden 1964 peruskartalta, johon on merkitty Korpelan ja Rinteen talot.

Vasemmalla: Autioitunutta Korpelan pihapiiriä kuvattuna koilliseen. Oikealla: Tutkimusalueen pohjoispääty kuvattuna etelään.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vaihtoehto A2 (uusi pohjoinen osuus)

Suunniteltu voimajohtovaihtoehdon pohjoispää on Särkipierässä, josta se kulkee kaakkoon ja kääntyy Kuusenmäen kohdalla etelään jatkuen Karvosmäen itäpuolelle (Kartta 3). Se sijoittuu korkeudeltaan noin 155–190 metrin välille, joten rantasidonnaisia esihistoriallisia asuinpaikkoja voisi periaatteessa olla löydettävissä alle 175 metrin tason alapuolelta. Maastoltaan alue on suurimmaksi osaksi alavaa ja kosteaa ojitettua suota sekä metsää. Kangasmaastoja ovat sen pohjoispäässä Isonahonkangas ja Erkkilänmäen kaakkoisosa Kuusenmäen kylän lounaispuolella. Kankaat ja mäet ovat piirteitään loivia. Alueella on myös yksi pieni joki, Vähä-Komun ja Komujärven yhdistävä Välijoki. Inventoidulta alueelta tunnettiin ennestään yksi kiinteä muinaisjäännös *Isonahonkangas 1*, joka on tervahauta.

Tutkittavalta alueelta käytiin läpi pitäjänkartat, joiden perusteella voitiin historiallisen ajan asutuksen arvioida jäävän inventoidun alueen ulkopuolelle. Arkeologisesti mielenkiintoiselta vaikuttavat rinnevarjoste- kartalta tehdyt havainnot tarkastettiin maastossa, jolloin ne voitiin kuitenkin todeta ojituksesta johtuviksi tai luonnonmuodostumiksi. Inventoidulla alueella olevat kankaat ja hiekkaiset maat tarkastettiin maastossa kattavasti, mutta merkkejä muinaisjäännöksistä ei saatu. Ojitetuille soille ja alaviin metsiin tehtiin joitakin pistokoeluontoisia käyntejä ja niiden voitiin todeta olevan muinaisjäännösten löytymisen kannalta hyvin epätodennäköistä maastoa. Välijoen rannat ovat koneellisesti muokattuja, joten mahdolliset muinaisjäännökset ovat tuhoutuneet joen perkauksessa. Inventoidulta alueelta ei löytynyt uusia muinaisjäännöksiä.

Vasemmallä: Inventoitua aluetta Kuusenmäen lounaispuolella. Kuvattu pohjoiseen. *Oikealla:* Maastoa Rättävuoren alueella. Kuvattu luoteeseen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vaihtoehto A1 (uusi eteläinen osuus)

Tutkittava alue alkaa Pyhäjärven maaselänlahden eteläpuolelta ja kulkee lounaaseen Lanksalmenkankaalle (Kartta 5). Voimajohtolinja on suunniteltu nykyisen linjan kaakkoispuolelle samaan linjakäytävään. Tutkimusalueen koillispää sijaitsee harjumaastossa ja sen luonaispää kankaalla. Siihen kuuluu jonkin verran myös ojitettua suota ja peltoa. Korkeudeltaan linja sijaitsee noin 143–170 metrin välillä. Alue on ollut veden peitossa Ancyclusjärvi vaiheen aikana ja vesi on vetäytynyt sieltä Ancyclusjärven laskuvaiheessa. Inventoidun alueen koillispäässä sijaitsee tunnettu kiinteä muinaisjäännos *Maaselänlahden perukka*, joka on esihistoriallinen pyyntikuoppakohde.

Ennestään tunnettu Maaselänlahden perukka- niminen kohde tarkastettiin ja sen todettiin olevan vuonna 2023 tehdyssä inventoinnissa kuvatussa kunnossa. Kohteen muinaisjäännosrajauksen ulkopuolelta etsittiin merkkejä sen mahdollisesta jatkumisesta nykyisen rajauksen ulkopuolelle, mutta uusia pyyntikuoppia ei löytynyt. Niitä etsittiin myös muualta lähistöltä kohdista, joissa maaperä oli hiekkaista. Rinnevarjostus- tai pitäjänkartoilla ei todettu viitteitä muinaisjäännoksista. Maastossa tarkastettiin koillispään harjualueen lisäksi Lanksalmenkankaan aluetta, joka todettiin kiviseksi ja muinaisjäännosten löytymisen kannalta epätodennäköiseksi alueeksi.

Vasemmalla: Maastoa Maaselänlahden eteläpuolella kuvattuna lounaaseen. *Oikealla:* Voimajohtolinjaa Maaselänlahden eteläpuolella kuvattuna luoteeseen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

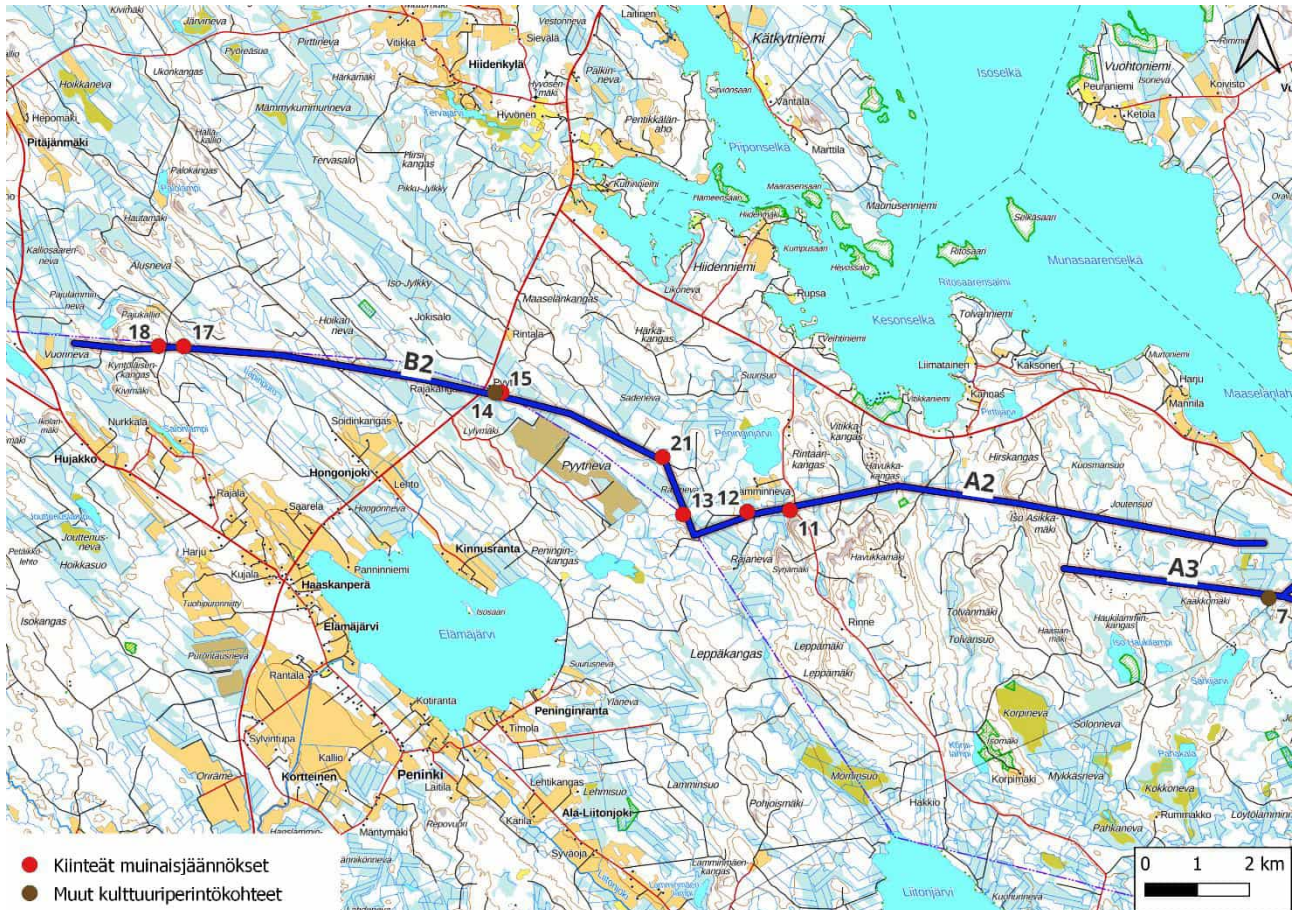
Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Sähkösiirron uudet vaihtoehtoiset linjat A2 (uusi eteläinen osuus) ja B2 (uusi osuus)

Kartta 4.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vaihtoehto A2 (uusi eteläinen osuus)

Suunniteltu voimajohtovaihtoehto alkaa Leppäkankaan tuulivoimapuistosta ja kulkee itään päättyen Pienen Joutensuonmäen itäpuoliselle suoalueelle (Kartta 4). Maasto koostuu Suomenselän vedenjakaja-alueen kankaista ja niiden välisistä alavammista alueista, jotka ovat nykyisin lähinnä ojitettuja suometsiä. Inventointialueella on myös yksi harjumuodostuma. Maaperä on varsinkin kankailla kivistä ja monin paikoin louhikkoista. Alue on asumaton ja lähinnä talousmetsää. Korkeudeltaan se sijoittuu noin 140–205 metrin välille. Tutkimusalueella ei ole puroja suurempia vesistöjä. Alueelta voisi korkeutensa puolesta olla löydettävissä lähinnä Ancyliusjärvi vaiheeseen liittyviä rantasidonnoisia asuinpaikkoja alle 180 metrin tason alapuolelta. Historiallisena se on ollut aikana metsää ja ns. takamaita, joita on hyödynnetty lähinnä eränkäyntiin ja tervanpoltoon.

Ennen maastotöitä tarkastettiin aluetta rinnevarjoste- ja pitäjänkartoilta ja havaitut mielenkiintoisilta vaikuttaneet ilmiöt tarkastettiin maastossa. Kangasmaastoja käytiin läpi, mutta niiden havaittiin olevan hyvin kivisiä ja siten huonosti soveltuvia esihistoriallisille asuinpaikoille. Myös harjumuodostuma oli maaperältään erittäin kivistä. Suoalueita katsottiin vain pistokokein. Inventoidulta alueelta löydettiin kaksi uutta kiinteää muinaisjäännöstä: *Peninginmäki* ja *Ruunakangas*, jotka ovat molemmat tervahautoja.

Vasemmallä: Maastoa Havukkakankaalla kuvattuna itään. *Oikealla:* Maastoa Ison Asikkamäen länsirinteellä alueella kuvattuna länteen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Sähkönsiirron vaihtoehdot A1 (uusi eteläinen osuus) ja A3

Kartta 5.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vaihtoehto A3

Suunniteltu voimajohtovaihtoehto alkaa pohjoisessa Jalkosuon länsipuolelta ja jatkuu Etelään Hulanperään, jossa se kääntyy lounaaseen ja Haapamäen eteläpuolella länteen päättyen Ison Asikkamäen eteläpuolelle (Kartta 5). Inventoitu alue kulkee monen tyyppisessä maastossa noin 143–202 metrin korkeudella. Yli 175–178 metrin korkeudella sijaitsevat alueet eivät ole koskaan olleet veden peittämiä, mutta kaikki tätä matalammat alueet ovat paljastuneet Ancylusjärven veden laskiessa. Varsinaisia vesistöjä ei alueella ole, lähinnä vain pieniä puroja ja ojia. Tutkimusalue on asumaton, mutta sen lähistöllä on asutusta Lehtoperän, Hulanperän ja Haapamäen kylien kohdalla. Asutus ei kuitenkaan ulotu inventoitavalle alueella eikä sille ole myöskään pitäjänkarttoilla merkitty asutusta. Ennestään tutkimusalueelta tunnetaan yksi kiinteä muinaisjäännos *Ikosenkangas*, joka on tervahauta sekä yksi muu kulttuuriperintökohde *Kaakkomäki itä*, joka on kivirakennelma.

Linjavaihtoehtoon koillisosa kulkee enimmäkseen tasaisilla metsäalueilla, jotka ovat lähinnä ojitettuja suometsiä. Hiekkapohjaista kangasta on Kokkokankaalla, joka on loivapiirteinen kohoten muutaman metrin ympäröivästä maastosta. Kangasmaasto tarkastettiin ja siellä olevien hiekkakuoppien reunat tutkittiin. Mitään viitteitä muinaisjäänöksistä ei paikalla havaittu. Kepukkaperän pohjoispuolella linja kulkee Korkeammanmäen ja Roikanvuoren yli. Mäet ovat maaperältään kivisiä ja niiden rinteitä tarkastettiin lähinnä esihistoriallisten asuinpaikkojen näkökulmasta. Samoin toimittiin myös muiden rinne- ja mäkialueiden kohdalla. Jokiperän hiekkaisella kankaalla tarkastettiin myös useita rinnevarjostekartta havaintoja.

Pyhäjärven Maaselänlahden kaakkoispuolella kulkee kaakko-luodesuuntainen harjujakso, jolta tunnetaan esihistoriallisia pyyntikuoppakohteita. Historiallisella ajalla harjua on käytetty myös kulkureittinä. Inventoidulla alueella harjun nimi on Kukkula. Maaperältään harju on hiekkaa ja sen rinteet ja ympäristö on laajalti hakattua. Havainnointiolosuhteet olivat harvinaisen hyvät, sillä hakkuualueet ovat laikutettuja metsän istuttamisen yhteydessä. Aluetta tutkittiin tarkasti, mutta mitään havaintoja muinaisjäänöksistä ei saatu.

Linjavaihtoehtoon länsiosan maasto koostuu korkeista vedenjakaja-alueen kankaista ja niiden välisistä alavammista soistuneista metsistä. Kankaat ovat hyvin karuja ja maaperältään jopa louhikkoisia. Kankaita tarkastettiin lähinnä esihistoriallisten asuinpaikkojen varalta ja alueella käytiin katsomassa myös muutama rinnevarjoste havainto. Koko inventoidun VE A3:n alueelta löydettiin kolme aikaisemmin tuntematonta kiinteää muinaisjäänöstä: *Tuohikka-aho*, *Lamminvuori* ja *Jokiperä*. Ne ovat kaikki tervahautoja.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmallla: Inventoitua aluetta Lehtoperän lähellä kuvattuna lounaaseen. *Oikealla:* Maastoa Pekastinvuoren kaakkoispuolella kuvattuna etelään.

Vasemmallla: Inventoitua aluetta Kaakkomäen alueella kuvattuna länteen. *Oikealla:* Maastoa Kukkulan alueella kuvattuna etelään.

Arkeologitoimisto Aleksandria

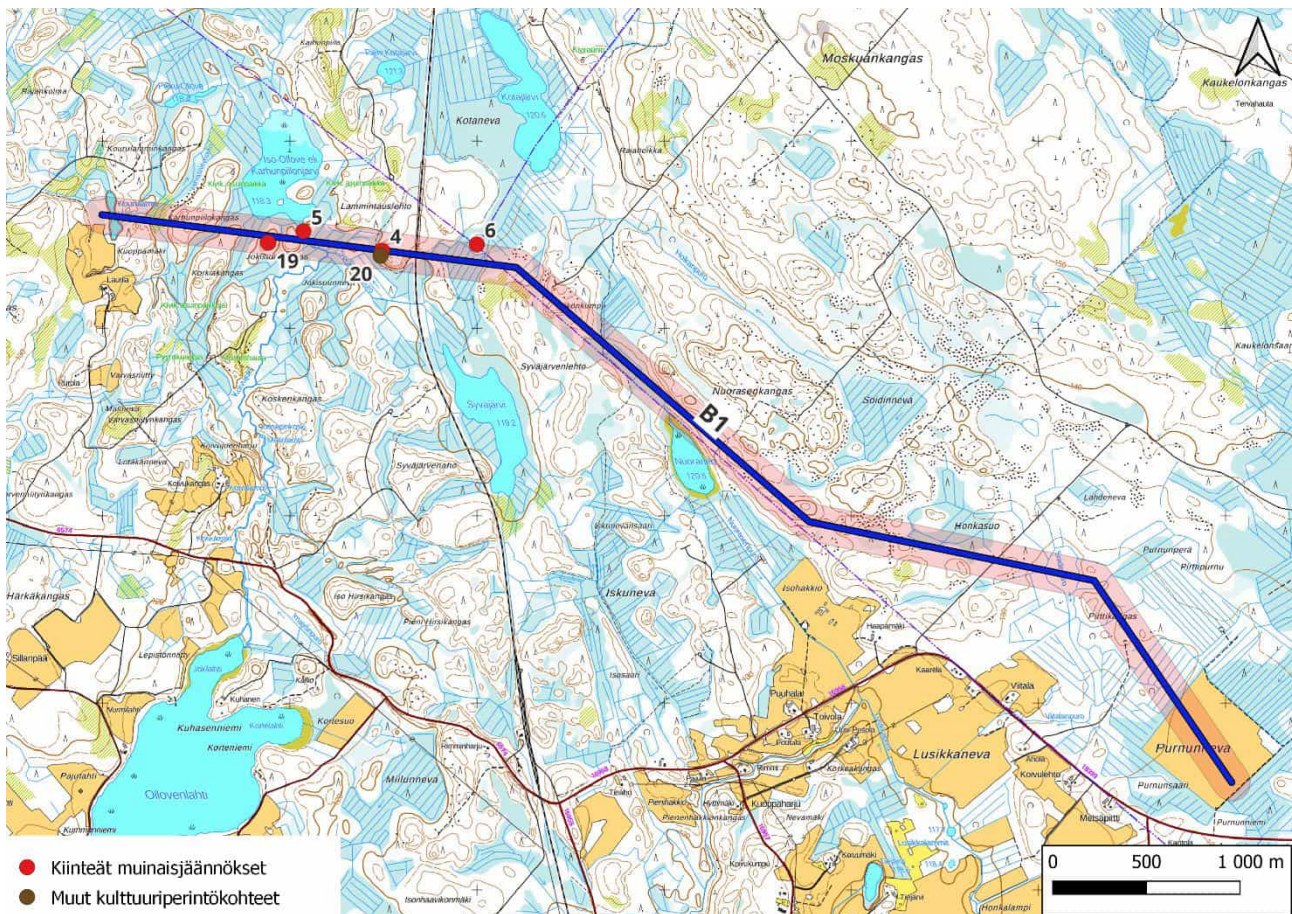
Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Sähkönsiirron vaihtoehto B (länsi)

Kartta 6.

Vaihtoehto B1

Suunniteltu uusi voimajohtovaihtoehto alkaa lännessä Pihtiputaan kunnan alueelta Muurasjärven pohjoispuolelta Kourulammen kohdalta ja jatkuu itään, kunnes siirryttyään Pyhäjärven puolelle kääntyy kaakkoon ja päättyy Purnunnevalle. Alue koostuu ympäristöään korkeammista kankaista ja niiden välisistä alavista alueista, jotka ovat lähinnä ojitettua suota ja suometsiä. Maaperältään kankaat ovat hyvin kivisiä, mutta myös pieniä hiekkaisempia alueita esiintyy. Korkeudeltaan inventointialue on noin 118–140 metrin välillä. Tutkimusalueeseen kuuluu lyhyt kaista Iso-Olloven ja siitä laskevan Koivujoen rantoja. Korkeutensa puolesta koko alueelta voisi olla mahdollista löytää rantasidonnoisia esihistoriallisia asuinpaikkoja. Alueelle on ulottunut Ancylusjärven lisäksi Muinais-Päijänne, jonka muinainen lasku-uoma on sijainnut nykyisen Iso-Olloven ympäristössä. Lähialueelta tunnetaan useita kivilautisia asuinpaikkoja ja oletettavasti niitä voisi olla löydettävissä lisää. Historiallisena aikana aluetta on hyödynnetty lähinnä elinkeinojen harjoittamiseen eikä sille ole merkitty asutusta. Myös nykyään se on asumatonta. Nykyinen Pihtiputaan ja Pyhäjärven raja on ollut aikoinaan historiallisten Hämeen ja Pohjanmaan maakuntien raja ja siltä tunnetaan

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

historiallisia rajamerkkejä. Näistä *Ollovensaari* sijaitsee inventoidulla alueella ja on kiinteä muinaisjäänös. Inventoidulla alueella sijaitsee myös yksi tunnettu kivikautinen asuinpaikka *Lammintaulehto 2*. Lisäksi Koivujoessa on historiallisen ajan kalapato *Olloven kalapato*, joka ehdotetaan muutettavaksi kiinteäksi muinaisjäänökseksi.

Alueella maastotutkimukset keskitettiin erityisesti Iso-Ollove-järven lähistöllä sijaitseville kankaille, jotka ovat olleet saaria Muinais-Päijänteen ulottuessa seudulle. Nämä käytiin kaikki tarkasti läpi ja niille tehtiin koekuoppia sopiville kohdin. Muualla maastossa käytiin läpi erityisesti kankaiden reunoja, jotka ovat olleet muinaisia rantoja.

Aikaisemmin tunnetut arkeologiset kohteet tarkastettiin maastossa. Koko inventoidun VE B1: n alueelta löydettiin yksi aikaisemmin tuntematon kiinteä muinaisjäänös: kivikautinen asuinpaikka *Jokisuunkangas*, joka on sijainnut muinaisessa saarella. Asuinpaikalla havaittiin myös kaksi pyyntikuoppaa. Aikaisemmin mahdollisena muinaisjäänöksenä tunnettu *Olloven kalapato* muutettiin kiinteäksi muinaisjäänökseksi. Näiden lisäksi löytyi yksi muu kulttuuriperintökohde *Lammintaulehto 3*, joka koostuu kolmesta historiallisen ajan merkipuusta.

Vasemmallä: Karhunpiilokankaan itäreunaa kuvattuna länteen. Oikealla: Olloven eteläpuolista suota kuvattuna pohjoiseen.

Vaihtoehto B2

Suunniteltu uusi voimajohtovaihtoehto suuntautuu Leppäkankaan tuulivoimapuistosta länteen (Kartta 4). Se kulkee Suomenselän vedenjakajan eteläpuolitse läpi ojitetujen soiden ja nousee vain paikoin kangasmaastoon. Korkeudeltaan se sijaitsee noin 137–170 metrin välillä, joten sieltä olisi mahdollista löytyä esihistoriallisia rantasidonnaisia asuinpaikkoja. Alueelle sijoittuu kaksi pientä virtavettä, Peninginjoki ja Lapinpuro, joiden rantoja tarkastettiin maastossa. Inventoitu alue sijaitsee molemmin puolin Pyhäjärven ja Pihtiputaan välistä kunnanrajaa, joka on ollut aikaisemmin vanha Hämeen ja Pohjanmaan välinen raja. Historiallisen aikana inventoitua aluetta on hyödynnetty lähinnä erilaisten elinkeinojen harjoittamiseen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Maastossa tarkastettiin kangasalueiden reunoja ja muita esihistorian kannalta mielenkiintoisia maastoja. Kuntarajan kulmat tarkastettiin ja molemmissa tutkimusalueelle sijoittuvassa kulmassa havaittiin olevan historiallinen ja ehjänä säilynyt rajamerkki, joka on mahdollisesti tehty 1700-luvulla. Myös kuntarajaan yhtyvät kylärajat tarkastettiin, mutta niiden säilyneet rajamerkit vaikuttivat nykyaikaisilta. Rinnevarjoste-kartoilta tehdyt ja arkeologisesti mielenkiintoiset havainnot tarkastettiin ja niistä viisi osoittautui tervahautoiksi. Rajamerkin ja tervahaudan maastotarkastuksen yhteydessä löytyi merkkejä kahdesta vanhasta rakennuksen paikasta *Pyytniemi 3*, mutta niiden ikää ei vanhojen karttojen tai muiden keinojen avulla pystytty varmistamaan. Ennen inventointia VE B1: n alueelta ei tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä. Koko inventoidun VE B1: n alueelta löydettiin kuusi aikaisemmin tuntematonta kiinteää muinaisjäännöstä sekä yksi muu kulttuuriperintökohde. Nämä ovat kaksi historiallisen ajan rajamerkkiä *Pyhäjärvi Rahinevankangas* ja *Pihtipudas Pyytniemi 2*. Neljä tervahautakohdetta *Pyhäjärvi Honkaniemi*, *Pihtipudas Pyytniemi*, *Pihtipudas Turkkiräme* ja *Pihtipudas Turkkiräme 2*. Muu kulttuuriperintökohde on *Pihtipudas Pyytniemi 3*, joka on kaksi rakennuksen jäännöstä.

Vasemmalla: Maastoa Pyytnevan pohjoispuolella kuvattuna länteen. *Oikealla:* Maastoa Kyntöläisenkankaalla kuvattuna länteen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Arkistotutkimuksen perusteella alueelta tunnetaan entuudestaan n. 100 m etäisyydellä (200 m käytävällä) linjoista:

5 kiinteää muinaisjäännöstä:

- 1 kivikautista asuinpaikkaa (kohde 4 Pihtipudas Lammintauslehto 2)
- 2 historiallisen ajan tervahautaa (kohteet 1 Pyhäjärvi Isonahonkangas ja 2 Pyhäjärvi Ikosenkangas)
- 1 esihistoriallinen pyyntikuoppakohde (kohde 3 Pyhäjärvi Maaselänlahden perukka)
- 1 historiallinen rajamerkki (kohde 6 Haapajärvi Ollovensaari)

1 muu kulttuuriperintökohde:

- historiallisen ajan kivirakenne (kohde 7 Pyhäjärvi Kaakkomäki itä) suojelukohde.

1 mahdollinen muinaisjäännös:

- ehdotetaan kiinteäksi muinaisjäännökseksi (kohde 5 Pihtipudas Olloven kalapato)

Inventoinnissa löydettiin kolmetoista uutta kiinteää muinaisjäännöstä ja kaksi muuta kulttuuriperintökohdetta:

Kiinteät muinaisjäännökset:

- 1 kivikautinen asuinpaikka (kohde 19 Pihtipudas Jokisuunkangas)
- 9 historiallisen ajan tervahautaa (kohteet 8 Pyhäjärvi Tuohikka-aho, 9 Pyhäjärvi Lamminvuori, 10 Pyhäjärvi Jokiperä, 11 Pyhäjärvi Peninginmäki, 12 Pyhäjärvi Ruunakangas, 14 Pihtipudas Pyytniemi, 17 Pihtipudas Turkkiräme 2, 18 Pihtipudas Turkkiräme ja 21 Pyhäjärvi Honkaniemi)
- 2 historiallisen ajan rajamerkkiä (kohteet 13 Pyhäjärvi Rahinevankangas ja 15 Pihtipudas Pyytniemi 2)

Muut kulttuuriperintökohteet:

- 1 historiallisen ajan asuinpaikka (kohde 16 Pihtipudas Pyytniemi 3)
- 1 historiallisen ajan merkkipuu (kohde 20 Pihtipudas Lammintauslehto 3)

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Tulos

Inventoinnin jälkeen 100 m etäisyydellä suunnitelluista linjoista tunnetaan 18 kiinteää muinaisjäännöstä (kaavamerkintä: SM) ja 3 muuta kulttuuriperintökohdetta (kaavamerkintä: S). Kiinteät muinaisjäännökset sekä arkeologinen muu kulttuuriperintökohde ovat suojeltavia kohteita, joten yhteensä suojeltavia kohteita tunnetaan inventoinnin jälkeen 21 kappaletta.

SÄHKÖNSIIRRON VAIHTOEHTO A (ITÄ)

Vaihtoehto A1

n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteä muinaisjäännös: 3 Pyhäjärvi Maalahden perukka (0 m)

Vaihtoehto A2

n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteät muinaisjäännökset: 1 Pyhäjärvi Isonahonkangas 1 (45 m), 11 Pyhäjärvi Peninginmäki (45 m).

n. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteä muinaisjäännös: 12 Pyhäjärvi Ruunakangas (72 m).

Vaihtoehto A3

n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteät muinaisjäännökset: 8 Pyhäjärvi Tuohikka-aho (0 m), 9 Pyhäjärvi Lamminvuori (29 m), 10 Pyhäjärvi Jokiperä (10 m).

n. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteät muinaisjäännökset: 2 Pyhäjärvi Ikosenkangas (58 m).

muu kulttuuriperintökohde: 7 Kaakkomäki itä (52 m).

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

SÄHKÖNSIIRRON VAIHTOEHTO B (länsi)**Vaihtoehto B1****n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee**

kiinteät muinaisjäännökset: 4 Pihtipudas Lammintauslehto 2 (0 m), 5 Pihtipudas Olloven kalapato (37 m) ja 19 Pihtipudas Jokisuunkangas (0 m).

muu kulttuuriperintökohde: 20 Pihtipudas Lammintauslehto 3 (10 m).

n. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteät muinaisjäännökset: 6 Haapajärvi Ollovensaari (77 m).

Vaihtoehto B2**n. 0–50 m linjavaihtoehdosta sijaitsee**

kiinteät muinaisjäännökset: 13 Pyhäjärvi Rahinevankangas (43 m), 17 Pihtipudas Turkkiräme 2 (15 m) ja 18 Pihtipudas Turkkiräme (29 m).

muu kulttuuriperintökohde: 16 Pihtipudas Pyytniemi 3 (41 m).

n. 50–100 m linjavaihtoehdosta sijaitsee

kiinteät muinaisjäännökset: 14 Pihtipudas Pyytniemi (57 m), 15 Pihtipudas Pyytniemi 2 (57 m) ja 21 Pyhäjärvi Honkaniemi (50 m).

30.5.2024

Janne Soisalo

Arkeologitoimisto Aleksandria Oy

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Lähteet

Inventointiraportit

Jussila, T. 1996. *Pihtiputaan kuntainventointi*.

Jussila, T. 2023. *Pyhäjärven Moskuankankaan tuulipuiston ja sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi*.

Latvakoski, N. 2011. *Haapajärven inventointi 2010–2011*.

Laurila, V. 2013. *Pohjoinen Keski-Suomi kulttuuriperintöinventointi*.

Kumpulainen, M. 2005. *Viitasaaren ja Pihtiputaan muinaisjäännösten arkeologinen täydennysinventointi 2*.

Sarkkinen, M. 1995. *PYHÄJÄRVI (O. L.) Inventointi 1995*.

Schultz, H. 2021. *Kajaani - Vieremä - Kiuruvesi - Pyhäjärvi - Vuolijoki - Ruotanen - Pyhäsalmi/Pyhäjärvi 110 kV voimajohtolinjauksen inventointi*.

Schultz, H. 2023. *Pihtiputaan Leppäkankaan tvp:n liittyvien ulkoisten sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi*.

Kirjallisuus

Matinolli, E., Huikari, O. ja Huurre, M. 1969. *Suur-Pyhäjoen historia*.

Digitaaliset aineistot

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Pihtiputaan ja Pyhäjärven pitäjänkartat,
<http://digi.narc.fi/digi/dosearch.ka?>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, muinaisjäännösrekisteri ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, Pihtipudas, Pyhäjärvi ja Haapavesi
<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx>

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Kohdeluettelo

1 PYHÄJÄRVI ISONAHONKANGAS 1

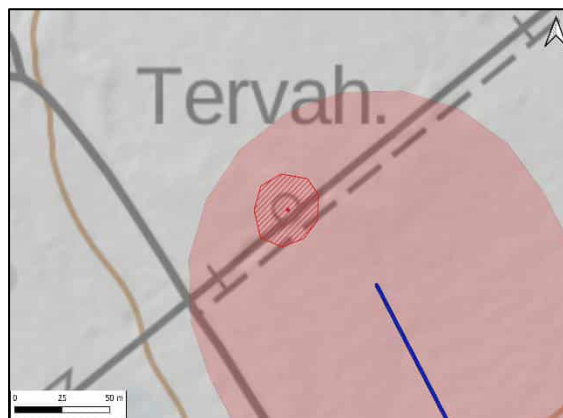
Mjtunnus: 1000043647
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7065390 E 456805 Z 176

Tutkijat: Hans-Peter Schulz 2021 inventointi, Hans-Peter Schulz 2023 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Tervahauta sijaitsee matalan hiekkaharjanteen luoteispäässä aivan sähköjohdon alla. Kohde on merkitty peruskartalle. Haudan halkaisija on 18 m ja kuopan syvyys 0,7 m; halssi suuntautuu etelälounaaseen. Puusto voimalinjakäytävällä on hakattu.

Soisalo 2024: Ei muutosta, tervahauta merkitty muovisella huomionauhalla.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: tervahauta kuvattuna koilliseen. *Oikealla:* tervahauta kuvattuna länteen.

2 PYHÄJÄRVI IKOSENKANGAS

Mjtunnus: 1000051328
Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7059541 E 461212 Z 161

Tutkijat: Hans-Peter Schulz 2023 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: **Muinaisjäänösrekisteri:** Tervahauta sijaitsee Ikosenkankaan kaakkoisosassa, Sikosuon pohjoispuolella. Sen halkaisija on n. 18 m, kuopan halkaisija n. 10,5 m, halssi suuntautuu lounaaseen. Lidar-rinnevarjostekuvassa näkyy toinen rakenne n. 10 m tervahaudasta kaakkoon, mutta kyseessä on vain tervahaudan rakentamiseen liittyvä suurehko L:n muotoinen kuoppa (n. pitkä sivu n. 8 m, lyhyempi sivu n. 4 m, syvyys 50 cm) sekä sen viereinen kumpare. Tervahaudan ympäristössä kasvaa varttunutta kuusivaltaista metsää.

Soisalo 2024: Ei muutosta vuoden 2023 inventointiin.

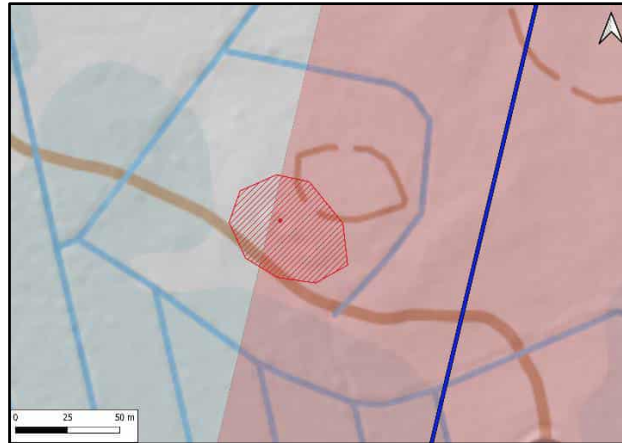
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmallä: Tervahauta kuvattuna länteen. Oikealla: Tervahauta kuvattuna itään.

3 PYHÄJÄRVI MAASELÄNLAHDEN PERUKKA

Mjtunnus: 1000000319
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, pyyntikuopat

Koordin: N 7040980 E 453330 Z 145–148

Tutkijat: Mika Sarkkinen 1995 inventointi, Kaarlo Katiskoski 2018 tarkastus, Marika Kostamovaara 2020 tarkastus, Mika Sarkkinen ja Matleena Riutankoski 2021 tarkastus, Hans-Peter Schulz 2023 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Pyyntikuoppakohde on paikannettu Pyhäjärven kuntainventoinnissa 1995. Se sijaitsee Maaselänlahden pohjukan eteläpuolisen mäntykankaan reunassa, koilliseen vaihtelevasti viettävässä rinteessä. Muodoltaan pyöreiden kuoppien halkaisija on pääosin noin 3–5 m ja syvyys enimmillään noin 1 metri. Osa on hieman epämääräisiä. Vuoden 2018 tarkastuksessa paikannettiin 19–20 kuopparakennetta alueella, joka luoteen ja kaakon suunnassa on noin 250 metriä ja enimmillään noin 150 m koillisesta lounaaseen. Kuoppia on etelään johtavan yksityistien sekä sähkönsiirron voimalinjan molemmin puolin, metsäalueilla sekä sähkölinjan alla ja linja-aukealla. Etelälounaisin kuoppa on noin kolme metriä tienreunan itäpuolella, parikymmentä metriä teiden risteyksestä pohjoiseen (ETRS-TM35FIN-koordinaatit p=7040880, i=453187).

2021: Kohteen tarkastuksen aikana alueelta dokumentoitiin 23 uutta pyyntikuoppaa, joten alueelta tunnetaan nyt yhteensä 34 pyyntikuoppaa. Pyyntikuoppien tiedot on merkitty alakohteisiin. Alue laajentui etelään ja kaakkoon.

2023: Inventoinnissa tarkastettiin 100 m kaistaleella suunnitellusta sähkönsiirtolinjasta sijaitseva osuus, joka kattaa alakohteet 1–14 ja 34. Edellisissä inventoinneissa havaitut maakaapeloinnin ja metsätöiden aiheuttamat vauriot olivat yhä hyvin selkeitä, ja osa havaituista jäljistä inventoidun alueen luoteisosassa, nykyisen voimalinjan luoteispuolisella raivatulla ja tiuhaan laikutetulla kaistaleella vaikuttivat mahdollisesti vielä tuoreemmilta. Yhdenkään tunnetun alakohteen ei kuitenkaan havaittu vaurioituneen selvästi lisää edellisiin käynteihin nähden. Kohteesta tavattiin yksi varmasti uusi todennäköinen, metsätöissä tai voimalinjan raivauksen yhteydessä vaurioitunut pyyntikuoppa, alakohde 9–35, aiemman aluerajauksen ulkopuolelta ja siitä n. 20–40 m lounaaseen ja länteen.

Kuoppien itäpuolelta liki Lahdenjoen rantaa on löydetty mahdollisesti rautakaudelle ajoittuva putkellinen keihäänkärki.

Soisalo 2024: Aluetta tutkittiin muinaisjäännösrajausten ulkopuolelta, mutta havaintoja sen jatkumisesta nykyisen rajauksen ulkopuolelle ei saatu. Kohde on 2023 inventoinnissa kuvatussa kunnossa. Osa kuopista on hakkuutähteiden peitossa.

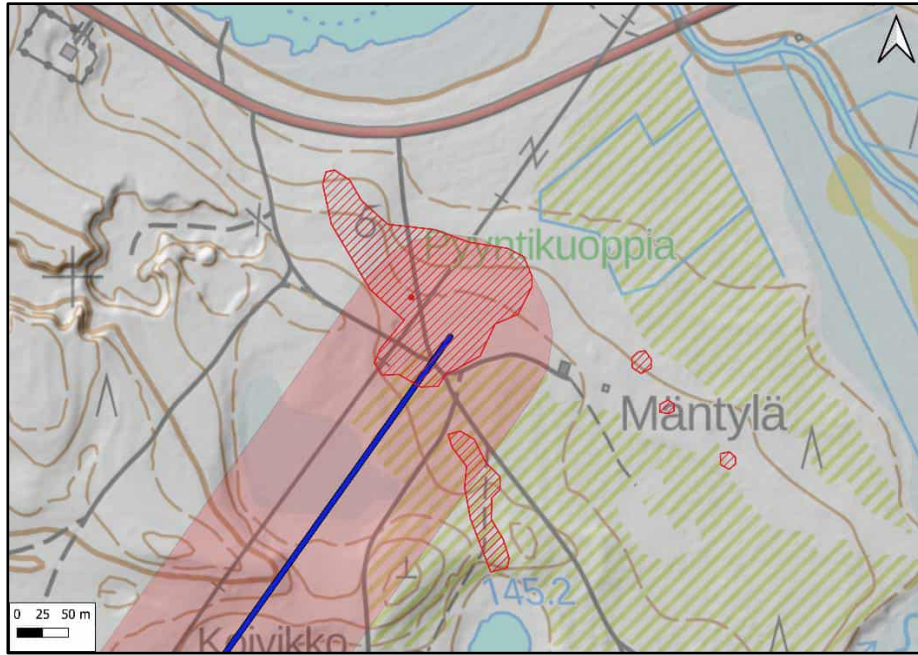
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmalla: Muinaisjäännösalueita kuvattuna lounaaseen. *Oikealla:* Muinaisjäännösalueita kuvattuna luoteeseen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

4 PIHTIPUDAS LAMMINTAUSLEHTO 2

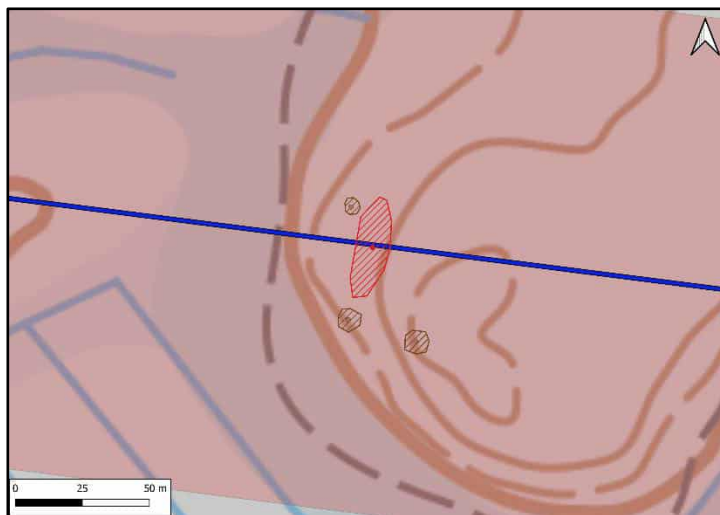
Mjtunnus: 1000026347
Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikat

Koordin: N 7051415 E 417494 Z 123

Tutkijat: Ville Laurila 2013 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: **Muinaisjäänösrekisteri:** Kohde sijaitsee muinaisrannalla, etelä-pohjoissuuntaisella pienellä rantaterassilla moreenimäen länsirinteellä. Maaperä on hiekaista moreenia, metsä on nuorta mäntytaimikkoa. Istutuslaikuista löytyy kvartsia, palanutta luuta ja palanutta kiveä parinkymmenen metrin matkalla terassin tasaisimmalla ja hiekkaisimmalla kohdalla. Kohde rajautuu noin 35 m x 15 m matkalle mäen laen länsipuolelle, tasaisen terassin kohdalle.

Soisalo 2024: Asuinpaikka sijaitsee taimikossa ja istutuslaikut ovat kasvaneet umpeen. Muuten paikalla ei ole tapahtunut muutoksia verrattuna 2013 inventointiin. Tuolloin asuinpaikan ympärillä havaitut leimapuut on nyt lisätty muuksi kulttuuriperintökohteeksi.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäänös rajattu punaisella vinoviivoituksella. Muinaisjäänöksen ympärillä merkittynä leimapuut (Lammintauslehto 3).

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: Muinaisjäännösalueita kuvattuna etelään. *Oikealla:* Muinaisjäännösalueita kuvattuna pohjoiseen.

5 PIHTIPUDAS OLLOVEN KALAPATO

Mjtunnus: 1000004713
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, kalastuspaikat

Koordin: N 7051518 E 417073 Z 118

Tutkijat: Miikka Kumpulainen 2005 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi.

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kolmessa tasossa oleva puinen kalapatojärjestelmä. Pato on tehty n. 20 cm leveistä ja 1,5 m pitkistä mäntyliisteistä, jotka ovat painettu pystyyn joen pohjalle. Liisteet ovat vedenpinnan alapuolella.

Soisalo 2024: Paikalla oli tarkastuksen aikana niin runsaasti vettä, ettei patoa voinut havaita veden alta. Padon päällä oli yli metri vettä. Kohteen status muutettu mahdollisesta muinaisjäännöksestä muinaisjäännökseksi ja sille on tehty rajausta. Korkeutta on tarkennettu.

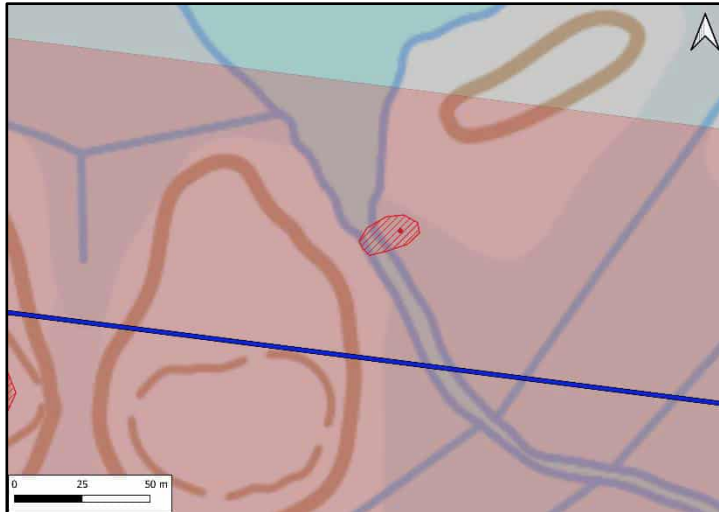
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Vasemmalla: Muinaisjäännösalueita kuvattuna länteen. *Oikealla:* Muinaisjäännösalueita kuvattuna lounaaseen.

6 HAAPAJÄRVI OLLOVENSAAARI

Mjtunnus: 1000018531

Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)

Ajoitus: historiallinen

Laji: kivirakenteet, rajamerkit

Koordin: N 7051448 E 417999 Z 122,5

Tutkijat: Niko Latvakoski 2011 inventointi, Timo Jussila 2023 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** 1700-luvun Kala- ja Pyhäjoen rajankäyntiin liittyvä rajapyykki sijaitsee Haapajärven, Pyhäjärven ja Pihtiputaan rajalla, pienellä kankaalla. Pyykki koostuu noin pari metriä leveästä ja metrin korkuisesta

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

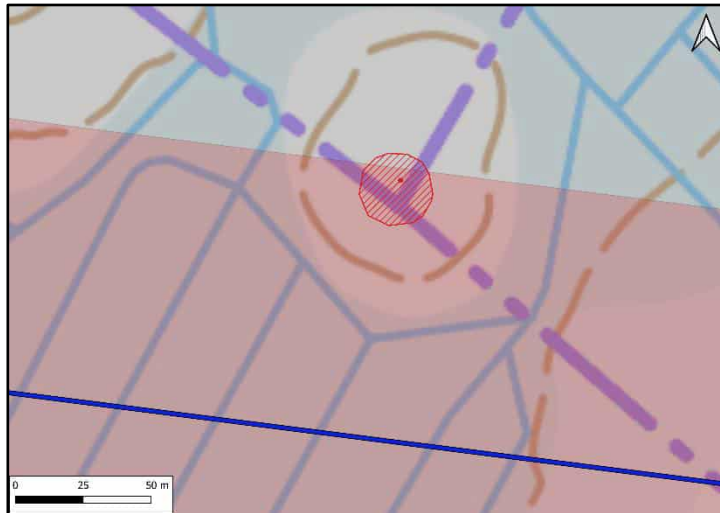
+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

nelikulmaisesta keskusrakenteesta ja kuudesta rajalinjaa osoittavasta suuntakivistä. Kiveen on hakattu Ruotsin vallan aikaisia tunnuksia ja kirjaimia.

2023: Paikka sijaitsee Haapajärven kirkosta 18,6 km etelään. Paikkaa ei tarkastettu tässä inventoinnissa.

Soisalo 2024: Rajakivi on Muinaisjäännösrekisterissä kuvatussa kunnossa.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmalla: Rajakivi kuvattuna kaakkoon. *Oikealla:* Rajakiven kaiverruksia.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

7 PYHÄJÄRVI KAAKKOMÄKI ITÄ

Mjtunnus: 1000020961
Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
Ajoitus: historiallinen
Laji: kivirakenteet, kivipöydät

Koordin: N 7039640 E 451943 Z 170

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: **Muinaisjäännösrekisteri:** Kohde sijaitsee Pyhäjärven Maaselänlahden eteläpäästä noin 2,5 km lounaaseen laajan Kaakkomäki-nimisen kangasalueen itäisimmällä kangasniemekkeellä Lankasalmenkankaan länsipuolella voimalinjasta noin 100 metriä luoteeseen. Kaakossa on Maaselänlahden eteläpäästä lähtevän metsäautotien pää.

Koordinaattien kohdassa on 2010 ollut säästöpuuryhmä, jonka keskellä rakenne on säilynyt koskemattomana. Kyseessä on ns. jalkakivi, useamman pienemmän kiven varassa lepäävä kookkaampi kivi, tässä tapauksessa jalkakivien päällä on peräti kaksi päällekkäistä kiveä. Rakenne on tehty matalan ja tasaisen maakiven päälle. Maakiven laajuus on noin 175 x 120 cm ja se kohoaa maanpinnasta noin 25 cm. Tämän pohjois-eteläsuuntaisen maakiven keskellä on kolme pientä kiveä: lounaisin noin 30 x 15 x 10 cm oleva litteähkö lohjelma isommasta kivistä, koillisin noin 30 x 20 x 18 cm oleva kivi ja kaakkoisin/eteläisin noin 35 x 27 x 10 cm oleva lohjelma. Näiden päällä lepää alapinnaltaan maakiveä noin 10 cm korkeammalla oleva nostannainen, keskikivi, jonka koko on noin 70 x 50 x 25 cm. myös tämä on jokseenkin pohjois-eteläsuuntainen. Keskikiven päällä oleva muita pyöreämpi yläkivi on kooltaan noin 65 x 44 x 40 cm. Yläkiven päällyspuoli oli jäkälöitynyt.

Minkäänlaisia merkintöjä tai hakkauksia kivissä ei havaittu. Sen sijaan huomiota kiinnitti aivan maakiven pohjoispuolella ollut puolimetrisen kelon kanto, jonka yläosassa oli pieni veiste eli pilkka kohti pohjoista. Kelottuneella kannolla, samoin kuin siinä olevalla veisteellä, voi olla ikää useampi sata vuotta. Rakenteesta noin 5 metriä etelään siirtolohkare (noin 5 x 3,5 x 1,5 m), samoin vajaat 20 metriä lounaaseen (4 x 2 x 1 m) ja vajaat 5 metriä koilliseen (halk. noin 1,5, kork. 0,6 m). Kivirakenne ei sijaitse mitenkään näkyvällä tai muusta ympäristöstä selvästi poikkeavalla tai erottuvalla maastonkohdalla. Mitään asuinpaikkaan tai muuhun muinaisjäännökseen viittaavaa ei löydetty.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Haapajärven kihlakunnan muinaisjäännöksiä 1886 inventoinut J. W. Castrén kuvaa Pyhäjärveltä useita ns. Jättiläisten pyykki- tai väkikiviä. Näistä osa on kooltaan sellaisia, että kyseessä ovat luonnontyötä olevat kivet, jotka erikoisuuksina ovat kiinnittäneet kulkijain huomion. Osa taas on sellaisia, että ne ovat mitä ilmeisimmin ihmisen kasaamia. Nyt kyseessä ole kivi ei vastaa yhtäkään seitsemästä Castrénin kuvaamasta. Kaakkomäen kivi kuuluu selvästi tarkoituksellisesti rakennettuihin jalkakiviin, joiden tarkoitusta ei lähemmin tunneta. Rakenteen ikää on vaikea määrittää. Se on kuitenkin selvästi vanha, vanhempi kuin paikalle johtavan metsätien varrella parissa kohtaa havaitut konevoimin kipperälle asemalle nostetut kivet.

Täydennyksenä edelliseen on 27.6.2011 Pohjois-Pohjanmaan museolle sähköpostilla tullut viesti, jonka perusteella olisi perimätiedon mukaan varsin nuori arkeologinen kulttuuriperintökohde, voimannäyttönä syntynyt rakennelma, josta voi käyttää nimitystä "väkikivet". Vastaavia tarinoita on ainakin vanhoissa kihlakuntakertomuksissa.

Soisalo 2024: Kohde on Muinaisjäännösrekisterissä kuvatussa kunnossa.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. Inventointialue 100 m linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muu kulttuuriperintökohde rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: Kohde kuvattuna etelään. *Oikealla:* Kohde kuvattuna pohjoiseen.

Uudet kohteet

8 PYHÄJÄRVI TUOHIKKA-AHO

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7051537 E 459417 Z 161

Tutkijat: Janne Soisalo inventointi

Huomiot: Peruskarttaan merkitty tervahauta sijaitsee kuusikkoa kasvavassa loivassa rinteessä. Maaperä paikalla on hiekkainen. Tervahauta on halkaisijaltaan noin 14 m ja sen vallit ovat korkeudeltaan alle metrin. Halssi on lyhyt ja suuntautuu länteen kohti puroa. Tervahauta on ehjä.

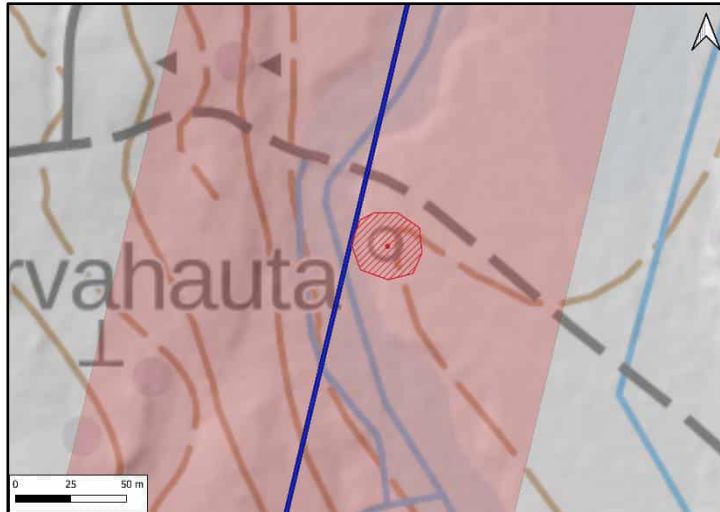
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna etelään. Oikealla: Tervahaudan vallia kuvattuna kaakkoon

9 PYHÄJÄRVI LAMMINVUORI

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7045658 E 459561 Z 151

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee loivassa itään laskevassa rinteessä. Sen halkaisija on noin 12 m ja vallin korkeus noin metrin. Halssi suuntautuu itään. Paikalla kasvaa istutettua koivikkoa ja maaperää on metsäaurattu voimakkaasti. Tervahaudan ylärinteen puoleinen osa on vahingoittunut aurauksen seurauksena.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna pohjoiseen. Oikealla: Halssi kuvattuna länteen.

10 PYHÄJÄRVI JOKIPERÄ

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7039640 E 455216 Z 150

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Peruskartalle merkitty tervahauta sijaitsee tasaisella ja hiekkapohjaisella kankaalla. Sen halkaisija on noin 12 m ja vallien korkeus noin metrin. Halssi suuntautuu etelään ja on noin 5 m pitkä. Tervahauta on ehjä.

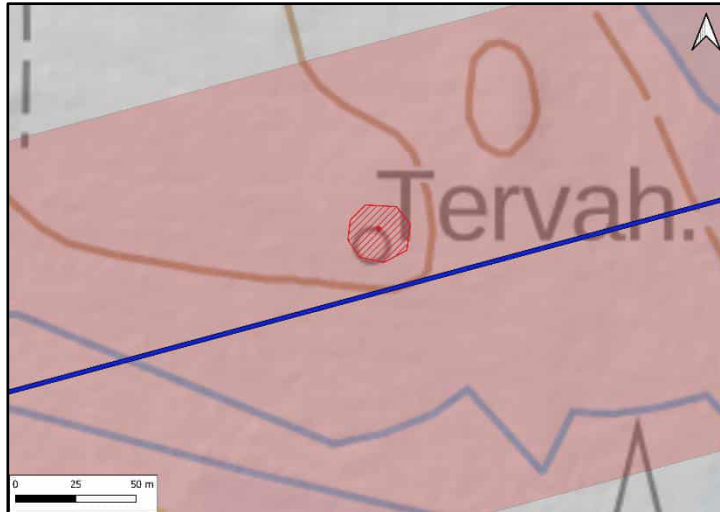
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna länteen. *Oikealla:* Halssi kuvattuna pohjoiseen.

11 PYHÄJÄRVI PENINGINMÄKI

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7041321 E 442748 Z 157

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee mäntyä kasvavan hiekkaisen rinteän alaosassa. Sen luoteispuolella kulkee tie ja sen luoteispuolella on myös noin 10 metrin päässä käytössä oleva hiekkakuoppa. Tervahauta on halkaisijaltaan noin 16 metriä ja sen vallin korkeus on noin metrin. Halssi suuntautuu luoteeseen kohti hiekkakuoppaa. Tervahauta on ehjä ja se on merkitty maastokartalle.

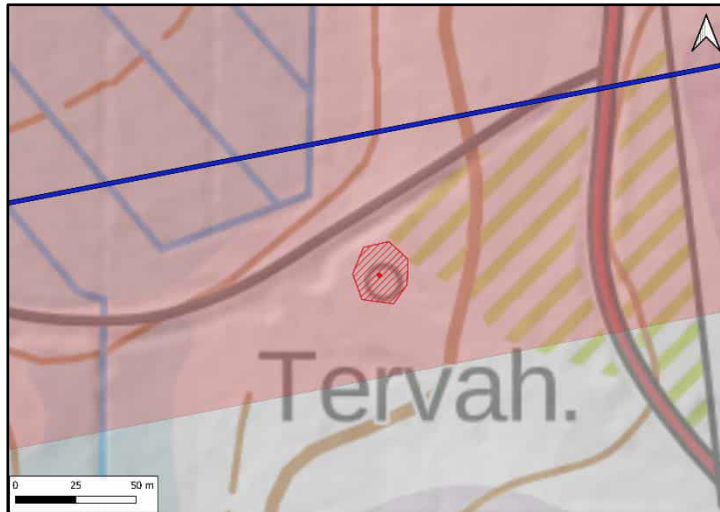
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna länteen. *Oikealla:* Halssi kuvattuna etelään.

12 PYHÄJÄRVI RUUNAKANGAS

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7041296 E 441931 Z 175

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee tasaisen havumetsää kasvavan kankaan korkeimmalla kohdalla. Sen halkaisija on noin 18 metriä ja vallien korkeus metrin. Halssi suuntautuu kohti etelää. Tervahaudan länsipuolella on noin 10 metrin etäisyydellä sen vallista hiekanottokuoppa, joka liittyy sen rakentamiseen. Tervahauta on ehjä.

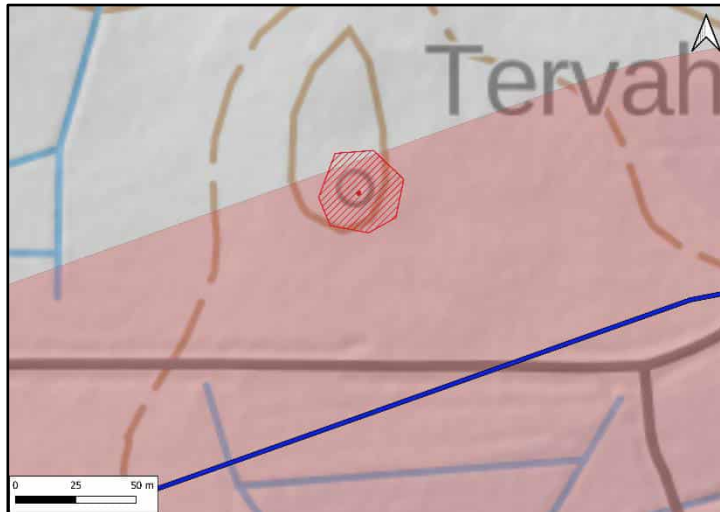
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna koilliseen. *Oikealla:* Halssiojaa kuvattuna etelään.

13 PYHÄJÄRVI RAHINEVANKANGAS

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: kivrakenteet, rajamerkit

Koordin: N 7041241 E 440697 Z 143

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Vanha rajamerkki sijaitsee nykyisten Pyhäjärven ja Pihtiputaan välisellä rajalla paikassa, jossa raja tekee loivan kulman. Pihtiputaan ja Pyhäjärven välinen raja on ollut olemassa ainakin Korsholman läänin rajana, Rautalammin vanhan

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

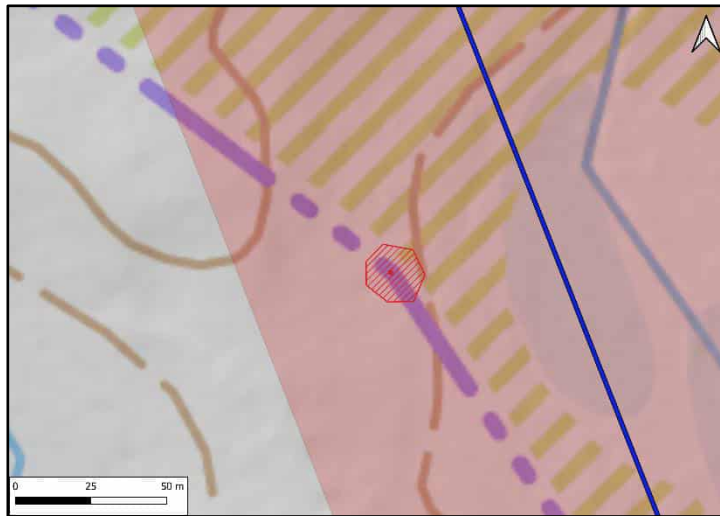
Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

hallintopitäjän rajana sekä vanhan Viitasaaren rajana. Raja on ollut myös vanha historiallisten Hämeen ja Pohjanmaan maakuntien raja.

Paikalla on Pyhäjärven puolella nuorta taimikkoa ja Pihtiputaan puolella varttuneempaa taimikkoa kasvava kangas. Rajamerkki koostuu noin 2 X 2 metriä leveästä ja 0,6 metriä korkeasta neliskulmaisesta kylmämuuratusta jalustasta ja sen keskellä olevasta noin puolimetriä korkeasta tuetusta pystykivistä. Pystykivi on jäkälän peittämä, mutta siinä erottuu kaiverrettu kuva. Samanlainen kaiverrus on myös muissa Pihtiputaan ja Pyhäjärven välisen rajan vanhoissa rajakivissä.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäänös rajattu punaisella vinoviivituksella.

Vasemmalla: Rajamerkki kuvattuna kaakkoon. *Oikealla:* Pystykivi kuvattuna koilliseen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

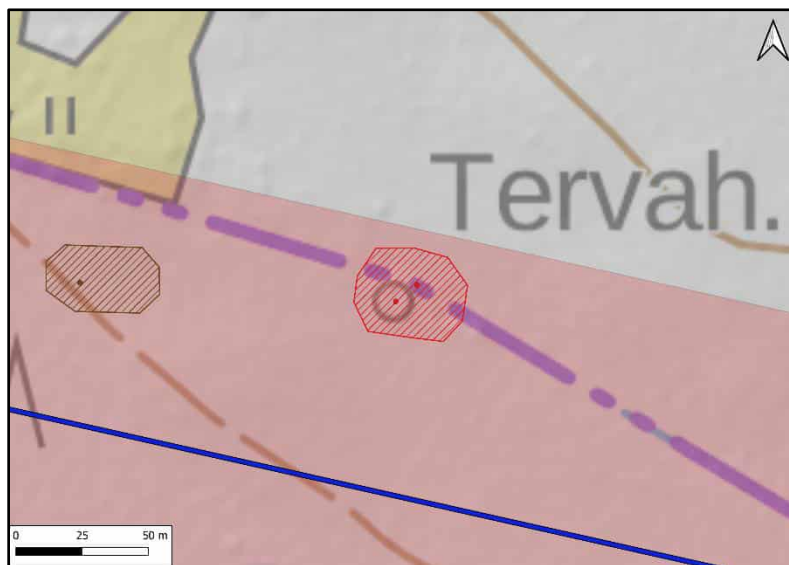
14 PIHTIPUDAS PYYTNIEMI

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7043572 E 437207 Z 148

Tutkijat: Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Paikalla on vierekkäin kaksi tervahautaa, joiden etäisyys toisistaan valleista mitaten on 10 metriä. Koordinaatit on otettu läntisemmästä ja toisen tervehaudan koordinaatit ovat: N 7043566 E 437226 Z 148. Tervahaudat sijaitsevat tiheän sekametsän keskellä ja varsinkin itäisempi on täysin nuorten puiden peittämä. Molemmat tervahaudat ovat halkaisijaltaan noin 15 m ja niiden vallit ovat noin metrin korkuiset. Vuonna 1848 laaditulla Pyhjärven pitäjänkartalla paikalle on merkitty *Pyytsalonhauta*. Tervahaudat ovat ehjiä. Välittömästi läntisemmän tervehaudan pohjoispuolella sijaitsee historiallisen ajan rajamerkki Pyytniemi.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Ylempi kartta: Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännökset rajattu punaisella vinoviivituksella. Läntisempi raja muu kulttuuriperintökohde Pyytniemi 3. *Alempi kartta:* Ote vuonna 1848 laaditusta pitäjänkartasta, jossa paikalle on merkitty tervahauta.

Vasemmallä: Läntisempi tervahauta kuvattuna pohjoiseen halssin suuntaan. *Oikealla:* Itäisempi tervahauta kuvattuna itään.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

15 PIHTIPUDAS PYYTNIEMI 2

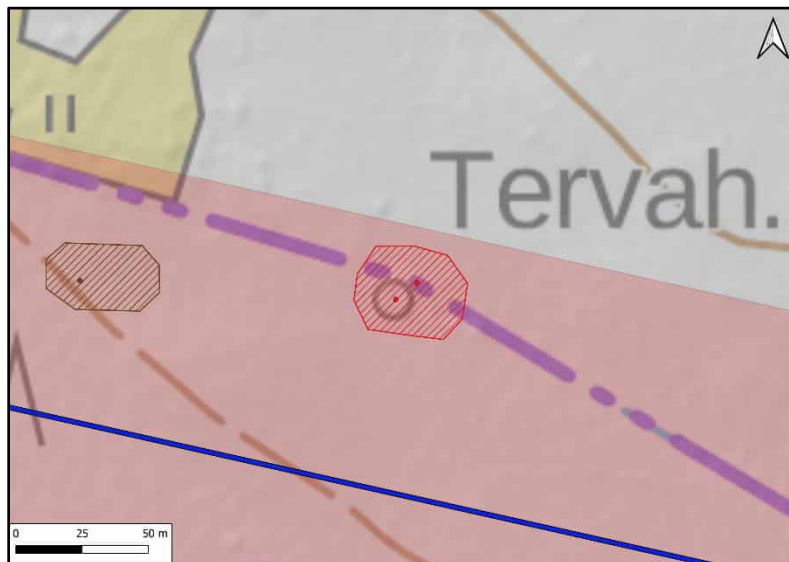
Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: kivirakenteet, rajamerkit

Koordin: N 7043578 E 437215 Z 148

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Vanha rajamerkki sijaitsee noin metrin päässä läntisemmän tervahaudan vallista (Pyytniemi 1) sen pohjoispuolella kunnanrajalla. Paikalla kulkevan nykyisten Pyhäjärven ja Pihtiputaan välisellä rajalla tässä paikassa on loiva kulma, jossa rajamerkki sijaitsee. Pihtiputaan ja Pyhäjärven välinen raja on ollut olemassa ainakin Korsholman läänin rajana, Rautalammin vanhan hallintopitäjän rajana sekä vanhan Viitasaaren rajana.

Rajamerkki koostuu noin 2 X 2 metriä leveästä ja 0,6 metriä korkeasta neliskulmaisesta kylmämuuratusta jalustasta ja sen keskellä olevasta noin puoli metriä korkeasta tuetusta pystykivistä. Pystykivessä erottuu kaiverrettu kuva, joka on samanlainen kuin samalla rajalla idempänä olevassa rajamerkissä Pyhäjärvi Rahinevankangas.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännökset rajattu punaisella vinoviivituksella. Pyytniemi 2 sijaitsee rajan kulmassa. Läntisempi raja on muu kulttuuriperintökohde Pyytniemi 3.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: Rajamerkki kuvattuna pohjoiseen. Oikealla: Pystykivi kuvattuna pohjoiseen.

16 PIHTIPUDAS PYYTNIEMI 3

Mjtunnus: uusi kohde
Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
Ajoitus: historiallinen
Laji: asuinpaikat

Koordin: N 7043579 E 437088 Z 147

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Tasaisella ja harvaa kuusikkoa kasvavalla paikalla on merkkejä autioituneesta asutuksesta. Maaperä on kivetöntä ja sammalen peittämää eikä paikalla ole juuri aluskasvillisuutta. Puusto on paikalla ja rakenteiden päällä iältään alle satavuotiasta kuusikkoa. Pihtiputaa vuonna 1848 laaditulla pitäjänkartalla paikalle ei ole merkitty mitään ja vuoden 1964 peruskartalla paikka on metsää. Rakennukset ovat siis olleet käytössä todennäköisesti karttojen laatimisen välillä olleina vuosina.

Koordinaatit on otettu kivistä ladotusta rakennuksen perustuksesta, joka on neliön muotoinen ja kylmämuurattu. Sen koko on noin 4 x 4 metriä ja oviaukko avautuu länteen. Seinämät ovat paksuudeltaan noin metrin ja korkeudeltaan myös noin 1 m. Siitä 7 metriä pohjoiseen on kivien ympäröimä sammaloitunut kuoppa. Perustuksesta noin 20 metriä itään paikassa N 7043581 E 437108 on suuren 2 x 3 x 1 m uunin raunio, jossa kasvaa suuri kuusi.

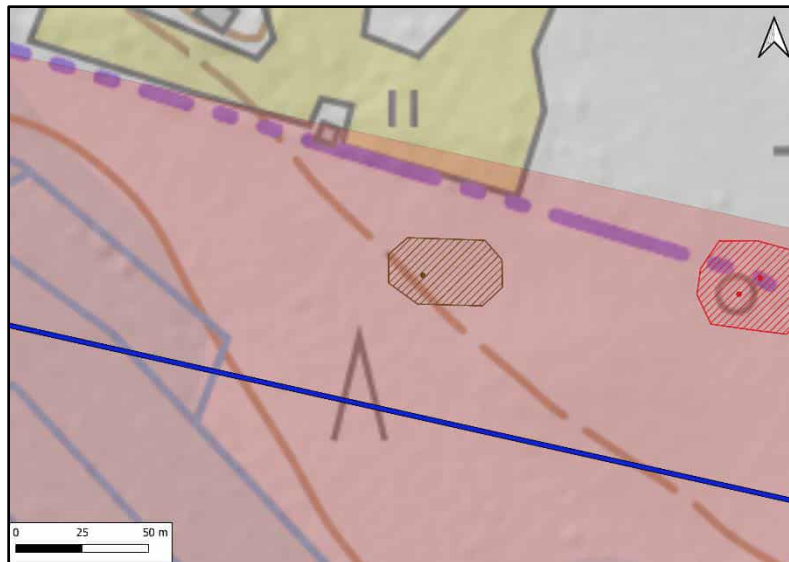
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Pyytniemi 3 rajattu keskelle karttaapunaisella vinoviivoituksella. Läntisempi raja Pyytniemi 1-2.

Vasemmalla: Rakennuksen kivinen perusta kuvattuna itään. Oikealla: Uunin jäännökset kuvattuna lounaaseen.

Vasemmalla: Ote Pyhäjärven pitäjänkartasta vuodelta 1848. Rajan Pyhäjärven puolelle ei ole merkittynä asutusta. Oikealla: Ote Pihlputaan pitäjänkartasta 1840-luvulta. Paikalla ei ole merkittynä asutusta myöskään Pihlputaan puolelle rajaa.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

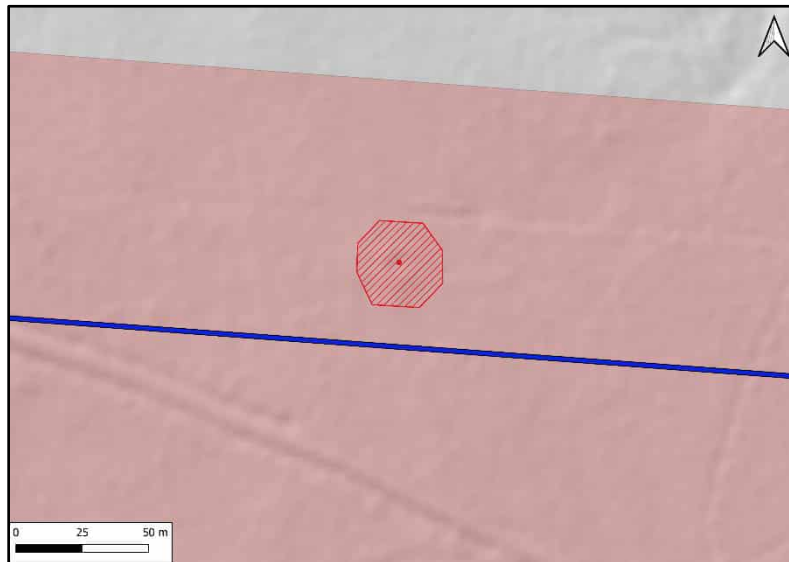
17 PIHTIPUDAS TURKKIRÄME 2

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7044465 E 431108 Z 157

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee loivassa havumetsää kasvavassa rinteessä. Sen päällä ja ympärillä puusto on hyvin tiheää ja lehtipuuvaltaista. Tervahaudan halkaisija on noin 15 m ja sen vallien korkeus 1 m. Halssi suuntautuu pohjoiseen alarinteeseen. Tervahaudan länsipuolella on siihen liittyvä hiekanottokuoppa. Tervahauta on ehjä.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella.

Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna koilliseen. *Oikealla:* Tervahauta kuvattuna etelään kohti halssia.

18 PIHTIPUDAS TURKKIRÄME

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7044471 E 430630 Z 167

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee mäntyä kasvavassa länteen laskevassa rinteessä. Sen halkaisija on noin 14 metriä ja vallien korkeus noin metrin. Halssi suuntautuu lounaaseen. Tervahaudan ympärille on jätetty merkiksi noin kahden metrin korkeudelta katkottuja puita, Tervahauta on ehjä.

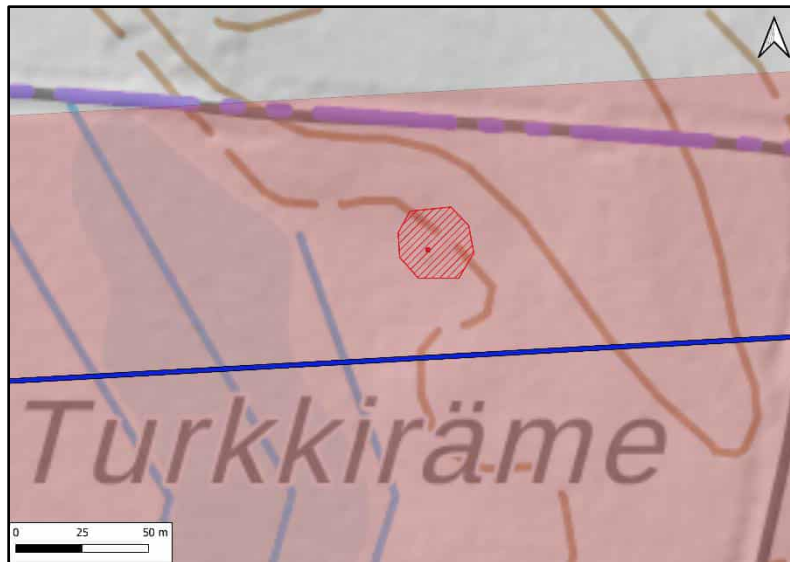
Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännökset rajattu punaisella vinoviivituksella. Läntisempi rajausta muu kulttuuriperintökohde Pyytniemi 3.

Vasemmalla: Tervahauta kuvattuna itään. Oikealla: Tervahauta kuvattuna kohti halssia pohjoiseen.

19 PIHTIPUDAS JOKISUUNKANGAS

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikat

Koordin: N 7051457 E 416884 Z 125

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Koordinaatit ovat asuinpaikan keskeltä. Jokisuunkangas nimisellä läntisemmällä kankaalla sijaitsee kivikautinen asuinpaikka, jonka keskiosassa on myös kaksi pyyntikuoppaa. Kangas nousee jyrkästi ympäröivästä suosta ja on monin paikoin

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

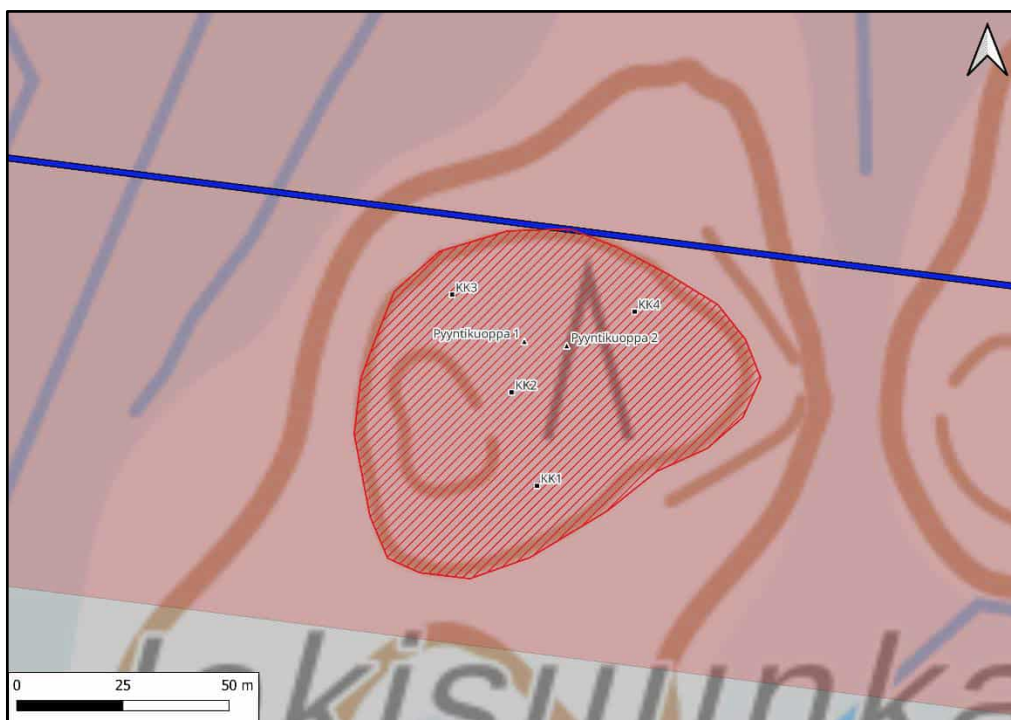
Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

hyvin kivinen. Puusto paikalla on harvaa mäntymetsää. Asuinpaikka sijaitsee kankaan tasaisemmalla lakialueella noin 123 metrin käyrän yläpuolella. Kankaalla on kivikkojen välissä hienohiekkaisia alueita, joihin lapiolla tehdyistä koepistoista tuli runsaasti kvartsi-iskoksia ja paikoin palaneen luun hippusia. Maaperä koepistoissa oli ihmistoiminnan värjäämää ja niissä oli myös hiiltä sekä nokista maata. Suurin osa kvartsi-iskoksista löytyi heti huuhtoutumiskerroksen alapuolelta. Kaikista eri puolille kangasta tehdyistä koepistoista tuli löytöjä, joten koko kankaan laki on yhtenäistä asuinpaikkaa. Löydöllisten koepistojen paikat: KK1 N 7051433 E 416879, KK2 N 7051455 E 416873, KK3 N 7051478 E 416859, KK4 N 7051474 E 416902. Asuinpaikan rajaus perustuu topografiaan, sillä paikka on ollut saari Muinais-Päijänteen lasku-uoman niskalla ennen Kymijoen syntyä. Muinaisjäännös voi jatkua nykyistä rajausta alemmaksi rinteessä, sillä sen tarkan alarajan määrittely oli maaston kivisyyden takia epävarmaa.

Alakohde: kivikautisen asuinpaikan keskiosassa on kaksi pyyntikuoppaa. Niistä toinen paikassa N 7051467 E 416876 on kooltaan 3 x 3 m ja syvyydeltään 1 m. Se on jyrkkäpiirteinen ja sitä ympäröi matala valli. Toinen pyyntikuoppa on sitä pienempi ja kooltaan 2 x 3 m. Syvyyttä sillä on vajaa metri ja sen koordinaatit ovat: N 7051466 E 416886. Molemmissa pyyntikuopissa oli havaittavissa koepistossa huuhtoutumiskerros.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäännös rajattu punaisella vinoviivoituksella. Karttaan on merkitty koekuopat ja alakohteena pyyntikuopat.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmalla: Lapio KK1: n paikalla. Kuvattu etelään. *Oikealla:* Yleiskuva asuinpaikalta. Kuvattu itään.

Vasemmalla: Läntisempi pyyntikuoppa kuvattuna itään. *Oikealla:* Itäisempi pyyntikuoppa kuvattuna itään.

Vasemmalla: Lapio osoittaa KK3: n paikkaa kuvattuna länteen. *Oikealla:* KK3 länsiprofiili kuvattuna länteen.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

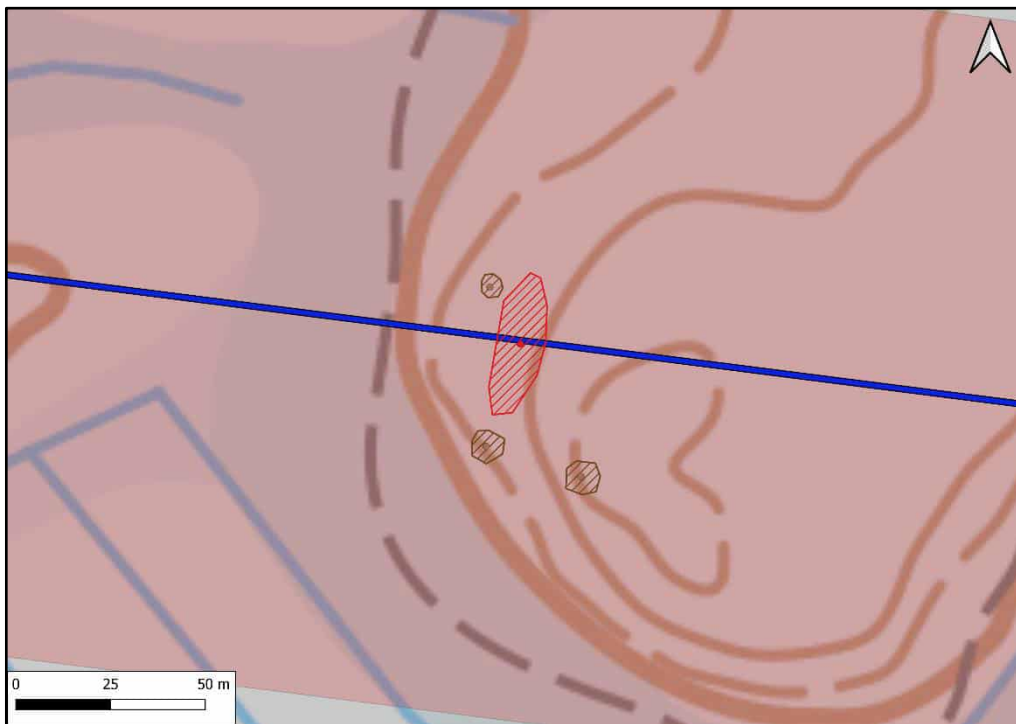
20 PIHTIPUDAS LAMMINTAUSLEHTO 3

Mjtunnus: uusi kohde
Status: muu kulttuuriperintökohde (s)
Ajoitus: historiallinen
Laji: merkipuut

Koordin: N 7051388 E 417485 Z 167

Tutkijat: Ville Laurila 2013 inventointi, Janne Soisalo 2024 inventointi

Huomiot: Lammintauslehto 2 -nimisen kivikautisen asuinpaikan ympärillä on kolme merkipuuta, joihin on lyöty leima. Asuinpaikka sijaitsee merkipuiden välissä. Niistä yksi on elossa oleva mänty ja kaksi muuta ovat keloja. Puista pohjoisin kelo on jo kaatunut maahan, mutta merkki on yhä näkyvissä. Laurilan inventointikertomuksessa on kartta, johon on merkitty puiden sijainnit. Niiden koordinaatit ovat: N 7051380 E 417510, N 7051388 E 417485 ja 7051430 E 417486 (kaatunut kelo).

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella.

Muinaisjäänös (Lammintauslehto 2) rajattu punaisella vinoviivoituksella kartan keskellä ja merkipuut (Lammintauslehto 3) rajattuna yksittäin sen etelä- ja pohjoispuolella.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmallä: Itäisin merkipuu kuvattuna etelään. *Oikealla:* Lähes umpeutunut merkinpaikka rungossa.

Vasemmallä: Lounaisin merkipuu kuvattuna länteen. *Oikealla:* Rungossa erottuu tähden muotoinen leima.

Vasemmallä: Pohjoisin ja kaatunut merkipuu kuvattuna luoteeseen. *Oikealla:* Rungossa erottuu tähden muotoinen merkki.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

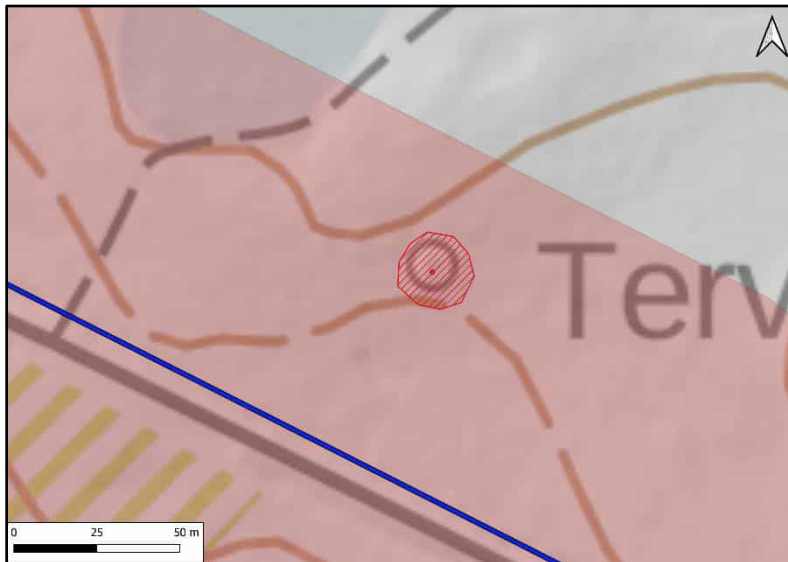
21 PYHÄJÄRVI HONKANIEMI

Mjtunnus: uusi kohde
Status: kiinteä muinaisjäänös (sm)
Ajoitus: historiallinen
Laji: työ- ja valmistuspaikat, tervahaudat

Koordin: N 7042342 E 440304 Z 148

Tutkijat: Janne Soisalo 2024, inventointi

Huomiot: Tervahauta sijaitsee mäntyä kasvavassa ja etelään laskevassa rinteessä. Maaperä pakalla on hiekkainen. Tervahaudan halkaisija on noin 15 metriä ja vallien korkeus noin metrin. Halssi suuntautuu etelään ja on syvyydeltään noin metrin. Tervahauta on ehjä.

Suunniteltu uusi linja merkitty sinisellä viivalla. 100 metrin inventointialue linjan molemmin puolin vaaleanpunaisella. Muinaisjäänös rajattu punaisella vinoviivoituksella.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi

Vasemmallla: Tervahauta kuvattuna koilliseen. *Oikealla:* Tervahauta kuvattuna pohjoiseen kohti halssia.

Arkeologitoimisto Aleksandria

Y-tunnus 3440021-3

Paasitie 3a, 02330 Espoo

+358 45 801 9900

info@arkeologitoimisto.fi